

NÁVRHY GENERÁLNEJ ADVOKÁTKY

JULIANE KOKOTT

prednesené 14. októbra 2004¹

I — Úvod	I - 3570
II — Právny rámec	I - 3570
A — Právo Spoločenstva	I - 3570
1. Prehľad	I - 3570
2. Predmetné ustanovenia prvej smernice	I - 3571
3. Príslušné ustanovenia štvrtej smernice	I - 3572
4. Ustanovenia siedmej smernice	I - 3573
B — Vnútroštátne právo	I - 3574
1. Predchádzajúca právna úprava	I - 3574
2. Nová právna úprava	I - 3575
3. Všeobecné ustanovenia trestného práva	I - 3578
III — Skutkový stav, spory vo veci samej a prejudiciálne otázky	I - 3579
A — Všeobecné	I - 3579
B — Vec C-387/02, Silvio Berlusconi	I - 3581
C — Vec C-391/02, Sergio Adelchi	I - 3582
D — Vec C-403/02, Marcello Dell’Utri a i.	I - 3585
E — Konanie pred Súdnyim dvorom	I - 3586

¹ — Jazyk prednesu: nemčina.

IV — Právne posúdenie	I - 3586
A — Prípustnosť prejudiciálneho konania	I - 3586
1. Opis relevantných skutočností	I - 3586
2. Opis relevantnej právnej úpravy	I - 3587
3. Relevantnosť pre rozhodnutie	I - 3588
4. Predbežný záver	I - 3591
B — Posúdenie prejudiciálnych otázok z hľadiska ich podstaty	I - 3591
1. Rozsah <i>ratione materiae</i> článku 6 prvej smernice	I - 3591
2. Primeranosť sankcií za zverejnenie nepravdivých oznámení obchodnej spoločností	I - 3596
a) Účinnosť, primeranosť a odstrašujúci účinok sankcií	I - 3596
b) Medzné hodnoty	I - 3599
c) Premlčacie lehoty uplatniteľné na trestné stíhanie	I - 3602
d) Odstupňovaný systém sankcií a požiadavky o oznámení o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin ..	I - 3605
e) Kombinovaný účinok ustanovení občianskeho, trestného a správneho práva	I - 3607
C — Účinky porušenia smerníc vnútroštátnou právnou úpravou na trestné konanie vedené vnútroštátnymi súdmi	I - 3610
1. Povinnosť vnútroštátnych súdov zabezpečiť účinnosť ustanovení práva Spoločenstva	I - 3611
2. Hranice uplatňovania smerníc v trestnom konaní	I - 3612
a) Zásady rozvinuté v judikatúre	I - 3613
b) Preskúmanie uvedených zásad vo vzťahu k tomuto prípadu	I - 3614
3. Retroaktívne uplatňovanie priaznivejšieho trestno-právneho ustanovenia ..	I - 3617
4. Predbežný záver	I - 3620
V — Návrh	I - 3621
	I - 3569

I — Úvod

1. Dva talianske súdy, Tribunale di Milano (okresný súd, Miláno) a Corte di Appello di Lecce (odvolací súd, Lecce) (ďalej tiež nazývané „vnútroštátne súdy“) rozhodujú o určitom množstve trestných vecí, v ktorých sú voči obvineným vznesené obvinenia zo zverejnenia nepravdivých oznámení obchodnej spoločnosti (po taliansky *false comunicazioni sociali*), čo je praxi zvyčajne hovorovo nazývané „falšovanie účtovníctva“.

možno retroaktívne uplatniť v prospech obvineného priaznivejšie následné trestno-právne ustanovenie, napriek tomu, že je v rozpore s právom Spoločenstva.

II — Právny rámec

A — Právo Spoločenstva

2. Po spáchaní predmetných činov a po začatí na ne sa vzťahujúcich trestných stíhaní taliansky zákonodarca zmiernil predmetné trestno-právne ustanovenia a spôsobil to, že trestné stíhanie je náročnejšie ako podľa predchádzajúcich právnych predpisov. Na pozadí uvedenej zákonodarnej zmeny si vnútroštátne súdy v zásade želajú zistiť význam „primeraných sankcií“ vo vzťahu k zverejneniu nepravdivých oznámení obchodnej spoločnosti. Tiež sa pýtajú, či, na účely predmetných smerníc v oblasti práva obchodných spoločností, treba zverejnenie *nepravdivých* oznámení obchodnej spoločnosti posudzovať rovnako ako ich *nezverejnenie*.

1. Prehľad

4. Článok 44 ods. 1 ES obsahuje právny základ pre prijatie smerníc na dosiahnutie slobody usadiť sa. Podľa článku 44 ods. 2 písm. g) ES je povinnosťou Rady a Komisie

3. V prípade, že taká právna úprava, ako je zmena a doplnenie talianskeho zákona, je považovaná za právnu úpravu, ktorá je v rozpore s predmetnými smernicami v oblasti práva obchodných spoločností, treba si tiež ujasniť, či v trestnom konaní

„v potrebnej miere koordin[ovať] ochranu záujmov spoločníkov a tretích osôb, ako sa to vyžaduje v členských štátoch od spoločností alebo firiem v zmysle článku 48 ods. 2 s cieľom zabezpečiť rovnocenné záruky v celom spoločenstve“.

5. Spoločenstvo prijalo niekoľko smerníc v oblasti práva obchodných spoločností. Na tento prípad sa osobitne vzťahujú

(komanditno-akciové spoločnosti) a *società a responsabilità limitata* (spoločnosti s ručením obmedzeným, skracované na Srl).⁴

— prvá smernica Rady 68/151/EHS z 9. marca 1968 o koordinácii ochranných opatrení, ktoré členské štáty vyžadujú od obchodných spoločností na ochranu záujmov spoločníkov a tretích osôb v zmysle druhého odseku článku 58 zmluvy s cieľom zabezpečiť rovnocennosť týchto ochranných opatrení v rámci celého spoločenstva² (ďalej len „prvá smernica“ alebo „smernica 68/151“) a

6. Treba tiež vziať do úvahy siedmu smernicu Rady 83/349/EHS z 13. júna 1983 o konsolidovaných účtovných závierkach, vychádzajúcu z článku 54 ods. 3 písm. g) Zmluvy⁵ (ďalej len „siedma smernica“ alebo „smernica 83/349“).⁶

2. Predmetné ustanovenia prvej smernice

— štvrtá smernica Rady 78/660/EHS z 25. júla 1978 o ročnej účtovnej závierke niektorých typov spoločností, vychádzajúca z článku 54 ods. 3 písm. g) zmluvy³ (ďalej len „štvrtá smernica“ alebo „smernica 78/660“),

7. Článok 2 ods. 1 písm. f) prvej smernice vyžaduje od členských štátov prijatie opatrení nevyhnutných na zabezpečenie toho, aby sa povinné zverejňovanie dokumentov spoločnosťami vzťahovalo aspoň na súvahu a výkaz ziskov a strát za každý finančný rok.

ktoré sa, v prípade Talianska, uplatňujú na tieto kapitálové spoločnosti: *società per azioni* (akciové spoločnosti, skracované na SpA), *società in accomandita per azioni*

4 — Pozri článok 1 prvej smernice a článok 1 ods. 1 štvrtej smernice.

5 — Ú. v. ES L 193, s. 1; Mim. vyd. 17/001 s. 58 Článok 54 ods. 3 Zmluvy EHS zodpovedá článku 44 ods. 2 ES.

6 — Prvá, štvrtá a siedma smernica boli naposledy zmenené a doplnené prílohou II ods. 4 Aktu o podmienkach prístupu Českej republiky, Estónskej republiky, Cypruskej republiky, Lotyšskej republiky, Litovskej republiky, Maďarskej republiky, Maltskej republiky, Poľskej republiky, Slovenskej republiky a Slovenskej republiky a o úpravách zmlúv, na ktorých je založená Európska únia (Ú. v. EÚ L 236, s. 338). Ustanovenia týkajúce sa tohto prejudiciálneho konania však boli, pokiaľ nie je ďalej uvedené inak, už obsiahnuté v pôvodných verziách smerníc. Okrem toho z časových dôvodov sú obdobne na účely tohto konania nepodstatné zmeny a doplnenia prvej smernice zavedené článkom 1 smernice 2003/58/ES Európskeho parlamentu a Rady z 15. júla 2003 (Ú. v. EÚ L 221, s. 13; Mim. vyd. 17/001, s. 304).

2 — Ú. v. ES L 65, s. 8; Mim. vyd. 17/001, s. 3. Článok 58 Zmluvy EHS zodpovedá článku 48 ES.

3 — Ú. v. ES L 222, s. 11; Mim. vyd. 17/001 s. 21. Článok 54 ods. 3 Zmluvy EHS zodpovedá článku 44 ods. 2 ES.

Ustanovenie tiež uvádza, že do dvoch rokov po prijatí prvej smernice má Rada prijať ďalšiu smernicu na koordináciu obsahu súvah a výkazov ziskov a strát.

9. Podľa prvej zarážky článku 6 prvej smernice majú členské štáty stanoviť „primerané sankcie v prípade nezverejnenia súvahy a výkazu ziskov a strát vyžadovaných článkom 2 ods. 1 písm. f).“

8. Článok 3 ods. 1 až 3 prvej smernice uvádza:

3. Príslušné ustanovenia štvrtej smernice

„1. V každom členskom štáte sa v centrálnom registri, obchodnom registri alebo v registri spoločností založí spis pre každú spoločnosť, ktorá je v ňom zapísaná.

10. Článok 2 štvrtej smernice okrem iného stanovuje:

2. Všetky doklady a údaje, ktoré sa musia zverejniť podľa článku 2, musia byť vedené v spise alebo zaradené do registra; predmet zápisu do registra sa v každom prípade [do registra v každom prípade — *neoficiálny preklad*] musí byť zrejímavý zo spisu.

„1. Ročná účtovná závierka musí obsahovať súvahu, výkaz ziskov a strát a poznámky. Tieto dokumenty tvoria jednotný celok.

2. Musí byť vyhotovená zrozumiteľne a prehľadne v súlade s ustanoveniami tejto smernice.

3. Kópia celého dokumentu alebo ktorejkoľvek časti dokumentov alebo údajov, ktoré sú uvedené v článku 2, sa musí dať získať na základe písomnej žiadosti za cenu neprevyšujúcu administratívne náklady na je [jej — *neoficiálny preklad*] vyhotovenie. ...“

3. Ročná účtovná závierka musí poskytovať verný a pravdivý obraz o aktívach a pasívach, finančnej situácii a zisku a strate spoločnosti.

4. Ak by uplatnenie ustanovení tejto smernice nestačilo na poskytnutie verného a pravdivého obrazu v zmysle odseku 3, treba uviesť ďalšie doplňujúce informácie.

„Členský štát [dotknutého subjektu] môže udeliť výnimku zo zverejnenia účtovných závierok v súlade s článkom 3 smernice 68/151/EHS za predpokladu, že účtovné závierky sú dostupné verejnosti v mieste jeho sídla, ak...

5. Ak by vo výnimočných prípadoch bolo uplatnenie ustanovení tejto smernice nezlučiteľné s povinnosťami stanovenými v odseku 3, musia sa tieto ustanovenia obísť tak, aby vznikol pravdivý a správny obraz v zmysle odseku 3.“

Kópie účtovných závierok musia byť na požiadanie k dispozícii. Cena takejto kópie nesmie jej náklady na jej vyhotovenie [nesmie prevýšiť náklady na jej vyhotovenie — *neoficiálny preklad*]. Za nedodržanie povinnosti zverejňovania uloženej v tomto odseku sa musia stanoviť vhodné sankcie.“

11. Článok 47 ods. 1 prvý pododsek štvrtej smernice stanovuje:

„Riadne overená ročná účtovná závierka a výročná správa spolu so správou predloženou osobou poverenou vykonaním auditu ročnej účtovnej závierky sa zverejní spôsobom stanoveným právnymi predpismi jednotlivých členských štátov v súlade s článkom 3 smernice 68/151/EHS.“

13. Podľa článku 51 ods. 1 štvrtej smernice sú spoločnosti povinné dať si vykonať audit svojich ročných účtovných závierok jednou alebo viacerými osobami, ktoré sú podľa vnútroštátneho práva oprávnené vykonávať audity ročných účtovných závierok.

4. Ustanovenia siedmej smernice

12. Článok 47 ods. 1a štvrtej smernice⁷ okrem iného uvádza:

14. Článok 16 siedmej smernice obsahuje, v súvislosti s konsolidovanými účtovnými závierkami skupín podnikov, ustanovenia, ktoré sú v podstate rovnaké ako ustanovenia obsiahnuté v článku 2 štvrtej smernice;

⁷ — Štvrtá smernica v znení smernice Rady 90/605/EHS z 8. novembra 1990, ktorou sa mení a dopĺňa smernica 78/660/EHS o ročnej účtovnej závierke a smernica 83/349/EHS o konsolidovaných účtovných závierkach, pokiaľ ide o rozsah pôsobnosti týchto smerníc (Ú. v. ES L 317, s. 60; Mim. vyd. 17/001, s. 110, ďalej len „smernica 90/605“).

konsolidované účtovné závierky musia najmä poskytovať verný a pravdivý obraz o aktívach, pasívach, finančnej situácii a zisku alebo strate do nich zahrnutých podnikov braných ako celok. Článok 37 siedmej smernice zodpovedá článku 51 štvrtej smernice a stanovuje povinné overenie konsolidovaných účtovných závierok audítormi. Článok 38 ods. 1 siedmej smernice odkazuje na článok 3 prvej smernice v spojitosti so zverejnením konsolidovaných účtovných závierok rovnako, ako na neho odkazuje štvrtá smernica (článok 47 ods. 1 prvý pododsek) v spojitosti s ročnými účtovnými závierkami. Okrem toho článok 38 ods. 6 siedmej smernice od členských štátov vyžaduje, aby stanovili primerané sankcie za nesplnenie uvedenej informačnej povinnosti.

1. Predchádzajúca právna úprava

16. Podľa predchádzajúcej právnej úpravy zverejnenie nepravdivých oznámení obchodnej spoločnosti bolo v Taliansku trestné podľa článku 2621 Codice civile¹⁰ (ďalej len „pôvodný článok 2621 talianskeho občianskeho zákonníka“). Uvedené ustanovenie bolo formulované takto:

„Pokiaľ čin nie je závažnejším trestným činom, uloží sa trest odňatia slobody od jedného až do piatich rokov a peňažný trest vo výmere od 2 miliónov do 20 miliónov LIT:

B — Vnútroštátne právo

15. Ustanovenia talianskeho zákona, ktoré sú v tomto prípade relevantné boli zásadne zmenené a doplnené prostredníctvom Decreto legislativo⁸ č. 61 prezidenta republiky z 11. apríla 2002, ktorý nadobudol účinnosť 16. apríla 2002 (ďalej len „zákonný dekrét č. 61/02“).⁹ Preto nižšie najskôr opíšem predchádzajúcu právnu úpravu a potom novú, v súčasnosti účinnú právnu úpravu.

1. osobám sprostredkujúcim upísanie základného imania, zakladajúcim spoločníkom, štatutárnym orgánom, generálnym riaditeľom, audítorm overujúcim účtovné doklady spoločností, a likvidátorom, ktorí v správach, účtovných dokladoch alebo v iných oznámeniach obchodnej spoločnosti podvodne uvedú skutočnosti nezodpovedajúce pravde“.

17. Vo svojej skoršej verzii upravoval článok 2621 talianskeho občianskeho zákonníka

⁸ — Zákonný dekrét.

⁹ — Decreto legislativo je reprodukován v *GLURI* č. 88 z 15. apríla 2002, s. 4. Je založený na splnomocňujúcom ustanovení obsiahnutom v článku 11 zákona č. 366 z 3. októbra 2001 (*GLURI* č. 234 z 8. októbra 2001).

¹⁰ — Taliansky občiansky zákonník.

zločin (*delitto*), ktorý mohol byť stíhaný z úradnej povinnosti a podliehal premlčacej lehote 10 rokov. Ak bola premlčacia lehota prerušená, uvedená lehota mohla byť predĺžená o ďalších päť rokov.¹¹

2. Nová právna úprava

18. Talianske súdy zastávali názor, že článok 2621 staršej verzie občianskeho zákonníka slúžil nielen na ochranu osobitných záujmov spoločníkov a veriteľov spoločností, ale tiež na ochranu všeobecného záujmu na regulácii spôsobu fungovania obchodných spoločností. Ochranná funkcia uvedeného ustanovenia sa vzťahovala na akúkoľvek činnosť, ktorej úmyslom bolo zmeniť objektívnu situáciu spoločnosti.¹²

19. Podľa predchádzajúcej právnej úpravy skutočnosť, že zverejnenie nepravdivých oznámení obchodnej spoločnosti v zmysle pôvodného článku 2621 spôsobilo spoločnosti škodu značného rozsahu bola považovaná za prirážajúcu okolnosť. Za uvedených okolností sa pokuta zvyšovala až o jednu polovicu, v súlade s článkom 2640 talianskeho občianskeho zákonníka (ďalej len „pôvodný článok 2640 talianskeho občianskeho zákonníka“).

20. V súlade so zákonným dekrétom č. 61/02 bol pôvodný článok 2621 (medzi inými) talianskeho občianskeho zákonníka nahradený týmito ustanoveniami:

„Článok 2621 (Nepravdivé údaje o obchodnej spoločnosti)

S výhradou ustanovenia uvedeného v článku 2622, štatutárne orgány, generálni riaditelia, audítori overujúci účtovné doklady, správcovia, resp. opatrovníci, ktorí s úmyslom uviesť do omylu spoločníkov alebo verejnosť a protiprávne sa obohatiť alebo priniesť prospech inej osobe, uvedú v súvahe majetku a záväzkov, v správe alebo v iných informáciách o obchodnej spoločnosti stanovených zákonom určených spoločníkom alebo verejnosti objektívne overiteľné skutočnosti, ktoré nezodpovedajú pravde, aj keď sú tieto predmetom posúdenia alebo neoznámia informácie, pričom túto povinnosť stanovuje zákon, o hospodárskej, majetkovej alebo finančnej situácii obchodnej spoločnosti alebo skupiny obchodných spoločností, ktorej je táto súčasťou tak, že uvedú osobu, ktorej sú informácie určené, do omylu vychádzajúceho z uvedenej situácie, potrestajú sa odňatím slobody na najviac jeden rok a šesť mesiacov.

11 — Pozri bod 42 uznesenia vnútroštátneho súdu o návrhu na začatie prejudiciálneho konania vo veci C-391/02.

12 — Pozri v tomto zmysle zistenia Corte di Appello di Lecce v bodoch 19 a 20 v jeho uznesení o návrhu na začatie prejudiciálneho konania vo veci C-391/02, s odkazom na rozsudok č. 6889 Corte Suprema di Cassazione (Najvyšší kasačný súd), piata komora, z 20. februára 2001.

Rovnaký trest sa uloží v prípade informácií týkajúcich sa majetku, ktorý spoločnosť vlastní alebo spravuje na účet tretej osoby.

Trestné stíhanie je neprípustné, ak nepravdivé údaje alebo neoznámenie informácií výrazne nenia predstavenie hospodárskej, majetkovej alebo finančnej situácie spoločnosti alebo skupiny obchodných spoločností, ktorej je táto súčasťou. Trestné stíhanie je tiež neprípustné, ak nepravdivé údaje alebo neoznámenia informácií spôsobia odchýlku hospodárskeho výsledku pred zdanením nie vyššiu ako 5 % alebo odchýlku čistého obchodného imania nie vyššiu ako 1 %.

V každom prípade sa za skutok neuloží trest, ak jeho dôsledkom je to, že individuálne vykonané odhady sa odlišujú najviac o 10 % od správneho ohodnotenia.

Článok 2622 (Nepravdivé údaje o obchodnej spoločnosti na ujmu spoločníkov alebo veriteľov)

Štatutárne orgány, generálni riaditelia, audítori overujúci účtovné doklady, správcovia, resp. opatrovníci, ktorí s úmyslom uviesť do omylu spoločníkov alebo verejnosť a protiprávne sa obohatiť alebo priniesť prospech inej osobe, uvedú v súvahe majetku a záväzkov, v správe alebo v iných informáciách o obchodnej spoločnosti stanovených zákonom určených spoločníkom alebo verejnosťou objektívne overiteľné skutočnosti, ktoré

nezodpovedajú pravde, aj keď sú tieto predmetom posúdenia, alebo neoznámia informácie, pričom túto povinnosť stanovuje zákon, o hospodárskej, majetkovej alebo finančnej situácii obchodnej spoločnosti alebo skupiny obchodných spoločností, ktorej je táto súčasťou tak, že uvedú osobu, ktorej sú informácie určené, do omylu vychádzajúceho z uvedenej situácie, čím spôsobia majetkovú ujmu spoločníkom alebo veriteľom, potrestajú sa, na základe oznámenia o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin podaného poškodeným, odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

Na základe oznámenia o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin podaného poškodeným sa tiež koná, ak skutok je iným trestným činom, aj závažnejším, spáchaným na majetkovú ujmu iných osôb, ako sú spoločníci a veritelia, s výnimkou, ak je spáchaný na ujmu štátu, iných verejných inštitúcií alebo Európskych spoločenstiev.

Keď ide o obchodné spoločnosti, na ktoré sa vzťahujú ustanovenia časti IV hlavy III kapitoly II zákonného dekrétu č. 58 z 24. februára 1998, za trestné činy uvedené v prvom odseku tohto článku sa uložia tresty odňatia slobody na jeden až štyri roky a trestné činy môžu byť stíhané z úradnej povinnosti.

Keď sa informácie týkajú majetku, ktorý obchodná spoločnosť vlastní alebo spravuje

na účet tretej osoby, uloží sa rovnaký trest ako za skutky uvedené v prvom a treťom odseku tohto článku.

Trestné stíhanie je neprípustné v prípade skutkov uvedených v prvom a treťom odseku, ak nepravdivé údaje alebo neoznámenie informácií nemenia zjavne obraz hospodárskej, majetkovej alebo finančnej situácie spoločnosti alebo skupiny obchodných spoločností, ktorej je táto súčasťou. Trestné stíhanie je v každom prípade neprípustné, ak nepravdivé údaje alebo neoznámenia informácií spôsobia odchýlku hospodárskeho výsledku pred zdanením nie vyššiu ako 5 % alebo odchýlku čistého obchodného imania nie vyššiu ako 1 %.

V každom prípade sa za skutok neuloží trest, ak je dôsledkom to, že individuálne vykonané odhady sa odlišujú najviac o 10 % od skutočných hodnôt.“

21. Nový článok 2621 možno považovať za zostatkové ustanovenie vo vzťahu k novému článku 2622 talianskeho občianskeho zákonníka.¹³ Z dôvodu nižšieho trestu, ktorú stanovuje nový článok 2621 v porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou, konanie, ktoré definuje teraz, predstavuje iba

prečin (*contravvenzione*). Tomu zodpovedajúca kratšia premlčacia lehota uplatniteľná na uvedený trestný čin je teraz tri roky. Ak dôjde k prerušeniu uvedenej lehoty, k premlčaniu dôjde najneskôr celkom po štyroch rokoch a šiestich mesiacoch.

22. Čo sa týka novozavedenej požiadavky oznámenia o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin, uvedenej v novom článku 2622 ods. 1 talianskeho občianskeho zákonníka, článok 5 zákonného dekrétu č. 61/02 stanovuje prechodné pravidlo v tom zmysle, že lehota na podanie tohto oznámenia o činoch spáchaných pred nadobudnutím účinnosti zákonného dekrétu č. 61/02 má plynúť odo dňa nadobudnutia účinnosti zákonného dekrétu.

23. Článok 2630 talianskeho občianskeho zákonníka, v znení zákonného dekrétu č. 61/02 (ďalej len „nový článok 2630 talianskeho občianskeho zákonníka“) upravuje pokuty od 206 eur do 2 065 eur za včasné nepredloženie oznámení týkajúcich sa obchodnej spoločnosti stanovených zákonom. Pokuta sa zvyšuje o tretinu v prípade, ak nie je súvaha predložená vôbec.

24. Treba tiež zmieniť nové ustanovenie upravujúce administratívne pokuty pre spoločnosti, ktoré bolo obdobne zavedené zákonným dekrétom č. 61/02. Uvedené ustanovenie však nebolo zahrnuté do talianskeho občianskeho zákonníka, ale ako článok

13 — Tofko výslovne uvádza Tribunale di Milano vo svojom uznesení o návrhu na začatie prejudiciálneho konania vo veci C-403/02.

25b do zákonného dekrétu č. 231 z 8. júna 2001¹⁴ (ďalej len „zákonný dekrét č. 231/01“) a „administratívno-právnu zodpovednosť spoločnosti“¹⁵ upravuje takto:

„1. Pre trestné činy v oblasti obchodného práva upravené občianskym zákonníkom, pokiaľ boli spáchané v záujme spoločnosti členmi riadiacich orgánov spoločnosti, členmi predstavenstva alebo správcami alebo osobami pod ich dohľadom, ak by ku skutku nedošlo, keby uvedené osoby vykonávali dohľad v súlade s povinnosťami viažucimi sa na ich funkcie, budú uplatnené tieto pokuty:

a) za prečin zverejnenia nepravdivých oznámení obchodnej spoločnosti upravený v článku 2621 občianskeho zákonníka pokuta vo výške 100 až 150 jednotiek;

b) za prečin zverejnenia nepravdivých oznámení obchodnej spoločnosti na ujmu spoločníkov alebo veriteľov upravený v článku 2622 ods. 1 občianskeho zákonníka pokuta vo výške 150 až 330 jednotiek;

c) za prečin zverejnenia nepravdivých oznámení obchodnej spoločnosti na ujmu spoločníkov alebo veriteľov, upravený v článku 2622 ods. 3 občianskeho zákonníka pokuta vo výške 200 až 400 jednotiek;

3. Ak subjekt spáchaním trestných činov uvedených v odseku 1 získal značný zisk, pokuta sa zvýši o tretinu.“

3. Všeobecné ustanovenia trestného práva

25. Zásada zákonnosti vo vzťahu k trestnému činu a trestu je upravená v článku 25 ods. 2 talianskej ústavy a v článku 2 ods. 2 Codice penale.¹⁶

26. V prípade rozporu medzi trestno-právnym ustanovením uplatniteľným v rozhodnom čase a následným trestno-právnym ustanovením stanovuje článok 2 ods. 3 talianskeho trestného zákona, že uplatniteľnou právnou úpravou musí byť vždy tá, ktorej ustanovenia sú priaznivejšie pre obvineného, ibaže bol už vo veci vyneseny konečný rozsudok.

14 — *GIURI* č. 140 z 19. júna 2001.

15 — Skutočnosť, že tieto pokuty predstavujú *sankcie pre obchodné spoločnosti*, vyplýva z nadpisu článku 3 zákonného dekrétu č. 61/02 a zo všeobecnej štruktúry zákonného dekrétu č. 231/01, ktorý sa týka administratívno-právnej zodpovednosti právnických osôb, obchodných spoločností a združení, tak s právnou subjektivitou, ako aj bez právnej subjektivity („responsabilità amministrativa delle persone giuridiche, delle società e delle associazioni anche prive di personalità giuridica“).

16 — Taliansky trestný zákon.

27. Čo sa týka právnej úpravy upravujúcej premlčacie lehoty uplatniteľné na trestné stíhanie, talianske právo uvádza najmä nasledujúce. Podľa článku 157 talianskeho trestného zákona, trestnosť skutku zaniká okrem iného po uplynutí:

- desiatich rokov v prípade zločinu, za ktorý zákon ukladá trest odňatia slobody v trvaní päť a viac rokov,
- piatich rokov v prípade zločinu, za ktorý zákon ukladá trest odňatia slobody v trvaní menej ako päť rokov alebo pokutu,
- troch rokov v prípade prečinu, za ktorý zákon ukladá trest odňatia slobody.

Článok 160 ods. 3 talianskeho trestného zákona stanovuje, že ak je premlčacia lehota prerušená, čas začína plynúť opäť odo dňa prerušenia. Ak dôjde k viac ako jednému prerušeniu, čas plynie od posledného takého prerušenia. Lehota upravená v článku 157 však nesmie byť za žiadnych okolností predĺžená o viac ako polovicu.

III — Skutkový stav, spory vo veci samej a prejudiciálne otázky

A — Všeobecné

28. Obvinení v troch súboroch konaní sú v každom jednom prípade obvinení zo zverejnenia nepravdivých oznámení týkajúcich sa obchodnej spoločnosti, pričom všetky predmetné skutky boli spáchané a trestné konanie na ne sa vzťahujúce bolo začaté pred nadobudnutím účinnosti zákonného dekrétu č. 61/02, teda v čase, keď pôvodný článok 2621 talianskeho občianskeho zákonníka bol stále účinný.

29. V každom z uvedených prípadov nadobudol zákonný dekrét č. 61/02 účinnosť počas trestného konania. Obvinení sa preto teraz domáhajú uplatnenia nového článku 2621 a článku 2622 talianskeho občianskeho zákonníka, ktoré, podľa informácií vnútroštátnych súdov, by mali ten účinok, že by obvinených zbavili trestu.

30. Otázky vnútroštátnych súdov sa v zásade týkajú týchto aspektov novej právnej úpravy.

31. Tak v novom článku 2621, ako aj v novom článku 2622 talianskeho občianskeho zákonníka bola pokuta za zverejnenie

nepravdivých oznámení obchodnej spoločnosti značne znížená v porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou. Napríklad v súvislosti s novým článkom 2621 talianskeho občianskeho zákonníka Tribunale di Milano uvádza vo veci C-403/02, že „za prečiny sa ukladajú tresty, ktoré sú z kvantitatívneho hľadiska bezvýznamné“ a že stanovené tresty sú „takmer vždy menej ako dva roky odňatia slobody, a preto spadajú do rozsahu podmienených trestov“.

32. Porovnanie nového článku 2621 a nového článku 2622 talianskeho občianskeho zákonníka ukazuje, že nové zákonné pravidlá rozlišujú podľa toho, či zverejnenie nepravdivých oznámení obchodnej spoločnosti spôsobuje alebo nespôsobuje majetkovú ujmu spoločníkom alebo veriteľom. Iba ak sa taká majetková ujma objaví, je skutok naďalej klasifikovaný ako zločin (nový článok 2622 talianskeho občianskeho zákonníka), pričom v opačnom prípade je klasifikovaný iba ako prečin (nový článok 2621 talianskeho občianskeho zákonníka).

33. Klasifikácia skutku ako zločinu alebo prečinu vyúsťuje nielen do odlišného trestu, ale má tiež ďalšie ďalekosiahle praktické následky. Napríklad predpokladom uloženia trestu za vedľajšie trestné činy, ako je pranie špinavých peňazí alebo prijímanie odcudzeného tovaru, je to, aby bol hlavný trestný čin, s ktorým sú vedľajšie trestné činy spojené (spojovací faktor) zločinom; ak je však iba prečinom, ako je napríklad prečin vytvorený novým článkom 2621 talianskeho občianskeho zákonníka, nemožno také vedľajšie trestné činy preukázať.

34. Navyše predmetné dve nové trestno-právne ustanovenia vyžadujú, okrem úmyslu viesť do omylu, ako dodatočnú subjektívnu stránku trestného činu úmysel zabezpečiť si nejakú formu majetkového prospechu.

35. Tak podľa nového článku 2621, ako aj podľa nového článku 2622 talianskeho občianskeho zákonníka je trestno-právna zodpovednosť vylúčená v prípade, keď skutok v značnom rozsahu neskrešuje informáciu o zisku alebo strate, aktívach, pasívach a finančnej situácii spoločnosti alebo skupiny. Toto vyplýva z medzných hodnôt upravených v novom článku 2621 ods. 3 a 4 a nového článku 2622 ods. 5 a 6 talianskeho občianskeho zákonníka.

36. Premlčacia lehota pre trestné stíhanie podľa nového článku 2621 je omnoho kratšia ako podľa predchádzajúcej právnej úpravy. Keďže uvedená lehota začína plynúť hneď po spáchaní trestného činu, prípravné konanie — často komplikované a zdĺhavé — a súdne konanie, ktoré spravídla zahŕňa tri stupne súdnych orgánov, nemôžu byť zvyčajne ukončené pred uplynutím premlčacej lehoty.

37. Trestné stíhanie podľa nového článku 2622 občianskeho zákonníka je podmienené podaním oznámenia o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný

trestný čin poškodenou stranou, iba ak akcie podniku, o ktorý ide, sú kótované na burze cenných papierov alebo v prípade, že spáchanie trestného činu je na ujmu štátu, inej verejnej inštitúcii alebo Európskym spoločenstvám.¹⁷

38. Prokurátori konajúci v spore vo veci samej zastávajú názor, že s ohľadom na vyššie opísané charakteristiky je teraz účinná nová právna úprava v rozpore s talianskou ústavou a právom Spoločenstva.

39. Obvinený Silvio Berlusconi je obvinený z toho, že ako predseda predstavenstva a väčšinový akcionár Fininvest SpA a iných podnikov patriacich do rovnakej skupiny zverejnil nepravdivé oznámenia týkajúce sa obchodnej spoločnosti za roky 1986 až 1989. Podľa obžaloby bolo cieľom konania, ktoré vyústilo do trestného činu, zatajiť finančné transakcie a nazhromaždiť likvidné rezervy¹⁸ neuvedené v účtovníctve spoločnosti preto, aby boli potom použité na tajné a nezákonné

účely. Obvinenie s ohľadom na toto konanie bolo vznesené podľa pôvodného článku 2621 talianskeho občianskeho zákonníka.¹⁹

40. Podľa tvrdenia obvineného je po nadobudnutí účinnosti zákonného dekrétu č. 61/02 teraz uplatniteľný iba nový článok 2621 talianskeho občianskeho zákonníka. Toto však znamená, že stíhanie trestného činu je už premŕčané. Premŕchanie sa naozaj stalo účinným dlho pred začatím trestného stíhania. Nemožno uplatniť nový článok 2622 talianskeho občianskeho zákonníka, pretože nebolo podané platné oznámenie o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin a, v rozhodnom čase, neboli akcie dotknutých spoločností kótované na burze cenných papierov, s tým výsledkom, že stíhanie z úradnej povinnosti je obdobne vylúčené.

B — Vec C-387/02, Silvio Berlusconi

41. Uznesením z 26. októbra 2002 Tribunale di Milano, pred ktorého prvým trestným senátom sú pán Berlusconi a i. súdení, prerušil konanie a predložil Súdnemu dvoru tri prejudiciálne otázky, ktoré možno zhrnúť takto:²⁰

1. Uplatňuje sa článok 6 smernice 68/151 nielen na prípady nezverejnenia súvahy a výkazu ziskov a strát, ale aj na prípady,

17 — Spory vo veci samej sa netýkajú ani podniku, ktorého akcie sú kótované (v rozhodnom čase) na burze cenných papierov, ani trestných činov škodlivých pre štát, iné verejné orgány alebo Európske spoločenstvá.

18 — Tiež hovorovo známe ako „čierny fond“.

19 — Dokumenty v spore vo veci samej a dodatočné informácie poskytnuté obvineným Berlusconiom ukazujú, že obvinenie je tiež založené na iných ustanoveniach, takých, ako je pôvodný článok 2640 talianskeho občianskeho zákonníka.

20 — Pozri tiež Ú. v. EÚ C 19, 2003, s. 10.

keď sú uvedené dokumenty zverejnené, ale ich obsah je nepravdivý, pričom je ujma na záujmoch spoločníkov a tretích osôb jasne väčšia v druhom prípade? Je cieľom smernice v tomto ohľade stanoviť minimálnu úroveň ochrany na úrovni Spoločenstva, ponechávajúc na členských štátoch zavedenie prostriedkov ochrany proti predkladaniu nepravdivých súvah alebo proti zverejňovaniu nepravdivých ročných účtovných závierok?

nepresné informácie v ročných účtovných závierkach a výročných správach vzťahujúce sa na akciové spoločnosti, komanditné spoločnosti na akcie a spoločnosti s ručením obmedzeným?“

C — Vec C-391/02, Sergio Adelchi

2. Poukazujú kritériá účinnosti, primeranosti a odstrašujúceho účinku, ktoré musia spĺňať sankcie, ktoré majú prijať členské štáty, aby boli považované za „primerané“, na povahu alebo druh sankcie skúmanej abstraktne, alebo poukazujú skôr na jej uplatňovanie v praxi, berúc do úvahy štrukturálne charakteristické znaky právneho poriadku, ktorého je súčasťou?

3. Majú sa zásady stanovené v smerniciach 78/660, 83/349 a 90/605, na ktorých musia byť založené vnútroštátne opatrenia týkajúce sa prípravy a obsahu ročných účtovných závierok a výročných správ, najmä kapitálových spoločností, vykladať tak, že bránia členskému štátu v stanovení medzných hodnôt, pod ktorými nie sú trestné

42. Dňa 9. januára 2001 Tribunale di Lecce uznal obvineného, Sergia Adelchiho, vinného na prvom stupni podľa pôvodného článku 2621 talianskeho občianskeho zákonníka z toho, že v rokoch 1992 a 1993 zverejnil nepravdivé oznámenia obchodnej spoločnosti týkajúce sa spoločností La Nuova Adelchi Srl a Calzaturificio Adelchi Srl. Pán Adelchi bol jediným riaditeľom uvedených spoločností. Súvahy týkajúce sa uvedených spoločností boli nepopierateľne nepravdivé, pretože boli vydané falošné faktúry a boli deklarované fiktívne dovozy a vývozy v rozsahu prevyšujúcom colné obmedzenia Spoločenstva. V dôsledku uvedených praktík boli skreslené údaje o nákladoch a predaji oboch spoločností.

43. Obvinený proti rozsudku súdu podal odvolanie na Corte di Appello di Lecce (odvolací súd, Lecce). Podľa jeho tvrdenia po nadobudnutí účinnosti zákonného dekrétu č. 61/02 je teraz uplatniteľnou právnou úpravou, ak vôbec nejaká je, nový článok 2621 talianskeho občianskeho zákon-

níka. V tomto ohľade obvinený namieta, že premŕchanie nadobudlo účinnosť a, okrem toho, že zisk alebo strata, aktíva, pasíva a finančná situácia spoločností, ktorých je riaditeľom neboli v značnom rozsahu skreslené.²¹ Uplatnenie nového článku 2622 talianskeho občianskeho zákonníka je od samého začiatku vylúčené, keďže nebolo podané platné oznámenie o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin a, okrem toho, akcie dotknutých podnikov nie sú kótované na burze cenných papierov, s tým výsledkom, že stíhanie z úradnej povinnosti je obdobne vylúčené.

ností stanovených na účely ochrany zásady zverejnenia a hodnovernosti informácií týkajúcich sa obchodných spoločností a ktorý súčasne určuje systém sankcií nezodpovedajúcich konkrétnym kritériám vyvođeným z účinného, primeraného a odstrašujúceho charakteru sankcií, ktoré zaručujú túto ochranu?

44. Uznesením zo 7. októbra 2002 Corte di Appello di Lecce, trestný senát, prerušil ním vedené konanie a predložil Súdnemu dvoru nasledujúce prejudiciálne otázky:

„1. Vzhľadom na povinnosť, ktorá zaväzuje všetky členské štáty zakotviť ‚primerané sankcie‘ za protiprávne činy stanovené v smernici 65/151 a smernici 78/660, majú sa zmienené smernice a obzvlášť spojené ustanovenia článkov 44 ods. 2 písm. g) ES, článku 2 ods. 1 písm. f) a článku 6 smernice 68/151 a článku 2 ods. 2, 3 a 4 smernice 78/660 doplnenej smernicami 83/349 a 90/605 vykladať v tom zmysle, že s týmito ustanoveniami je v rozpore zákon členského štátu, ktorý mení režim skôr účinných sankcií v oblasti porušení práva obchodných spoločností z hľadiska porušenia povin-

2. Majú sa citované smernice, a najmä spojené ustanovenia článku 44 ods. 2 písm. g) ES, článku 2 ods. 1 písm. f) a článku 6 smernice 68/151 a článku 2 ods. 2, 3 a 4 smernice 78/660 doplnenej smernicami 83/349 a 90/605 vykladať v tom zmysle, že je v rozpore s týmito pravidlami zákon členského štátu vylučujúci to, že porušenie povinností zverejnenia a vierohodnosti informácie, pokiaľ ide o určité akty stanovené právom obchodných spoločností (medzi ktorými je súvaha majetku a záväzkov a výkaz strát a ziskov) je dôvodom pre začatie trestného stíhania, keďže podanie nesprávnej súvahy majetku a záväzkov alebo uvedenie ďalších nepravdivých údajov alebo neuvedenie žiadnych informácií vytvárajú odchýlku výsledku hospodárenia alebo odchýlku čistého obchodného imania spoločnosti nie vyššiu ako určitá percentuálna hranica?

21 — Finančné výsledky pred zdanením za rok neboli skreslené o viac ako 5%, ani čisté aktíva o viac ako 1% (pozri nový článok 2621 ods. 3 talianskeho občianskeho zákonníka).

3. Majú sa citované smernice a najmä spojené ustanovenia článku 44 ods. 2 písm. g) ES, článku 2 ods. 1 písm. f) a článku 6 smernice 68/151 a článku 2 ods. 2 až 4 smernice 78/660 doplnenej smernicami 83/349 a 90/605... vykladať v tom zmysle, že je v rozpore s týmito pravidlami zákon členského štátu vylučujúci začatie trestného stíhania v prípade porušenia povinností zverejnenia a vierohodnosti informácie, ktoré zaväzujú obchodné spoločnosti, za predpokladu, že sa poskytnú údaje, ktoré napriek tomu, že sa nimi sleduje uvedenie spoločníkov alebo verejnosti do omylu s cieľom získať protiprávnu výhodu, sú dôsledkami odhadných hodnotení, ktoré skúmané sami osebe, sa odlišujú od skutočnosti v rozpätí nie väčšom ako určitá hranica?
4. Nezávisle od stúpajúcich hraníc alebo prahov, majú sa citované smernice a najmä spojené ustanovenia článku 44 ods. 2 písm. g) ES, článku 2 ods. 1 písm. f) a článku 6 smernice 68/151 a článku 2 ods. 2 až 4 smernice 78/660 doplnenej smernicami 83/349 a 90/605... vykladať v tom zmysle, že je v rozpore s týmito pravidlami zákon členského štátu vylučujúci začatie trestného stíhania v prípade porušenia povinností zverejnenia a vierohodnosti informácie zaväzujúcich obchodné spoločnosti, pretože nepresný charakter alebo podvodné nekonanie a v každom prípade oznámenia a informácie, ktoré nepreukazujú vierohodne majetkovú, finančnú situáciu a hospodársky výsledok obchodnej spoločnosti nemenia zjavne majetkovú alebo finančnú situáciu skupiny (aj keď je v právomoci vnútroštátneho zákonodarcu definovať pojem „zjavná zmena“)?
5. Majú sa citované smernice a najmä spojené ustanovenia článku 44 ods. 2 písm. g) ES, článku 2 ods. 1 písm. f) a článku 6 smernice 68/151 a článku 2 ods. 2 až 4 smernice 78/660 doplnenej smernicami 83/349 a 90/605... vykladať v tom zmysle, že je v rozpore s týmito pravidlami zákon členského štátu, ktorý v prípade porušenia týchto povinností zverejnenia a vierohodnosti informácie, ktoré zaväzujú obchodné spoločnosti a ktoré zaručujú ochranu „záujmov tak spoločníkov, ako aj tretích osôb“ vyhradzujú iba spoločníkom a veriteľom právo domáhať sa uloženia sankcie, čo má za následok vylúčenie všeobecnej a účinnej ochrany tretích osôb?
6. Majú sa citované smernice a najmä spojené ustanovenia článku 44 [ods. 2] písm. g) ES, článku 2 ods. 1 písm. f) a článku 6 smernice 68/151 a článku 2 ods. 2 až 4 smernice 78/660 doplnenej smernicami 83/349 a 90/605... vykladať v tom zmysle, že je v rozpore s týmito pravidlami zákon členského štátu, ktorý v prípade porušenia týchto povinností zverejnenia a vierohodnosti informácie, ktoré zaväzujú obchodné spoločnosti a ktoré zaručujú ochranu „záujmov tak spoločníkov, ako aj tretích osôb“, stano-

vuje mechanizmus obsahujúci osobitne rozlíšené formy možnosti trestných stíhaní a systému sankcií s tým, že vyhradzuje výlučne v prípade trestných činov, ktorých poškodenými sú spoločníci a veritelia, možnosť začatia trestného stíhania na základe oznámenia o skutočnostiach nasvedčujúcich, že bol spáchaný trestný čin, podaného týmito poškodenými, ako aj stanovenie prísnejších a účinnejších sankcií?“

D — *Vec C-403/02, Marcello Dell'Utri a i.*

45. Obvinení Marcello Dell'Utri, Romano Luzi a Romano Comincioli sú obvinení okrem iného z toho, že sfalšovali súvahy v období končiacom rokom 1993.²² V čase ich spáchania boli uvedené skutky trestnými činmi podľa pôvodného článku 2621 a pôvodného článku 2640 talianskeho občianskeho zákonníka. Od nadobudnutia účinnosti zákonného dekrétu č. 61/02 spadajú do rozsahu pôsobnosti nového článku 2622 talianskeho občianskeho zákonníka.

46. Uznesením z 29. októbra 2002 Tribunale di Milano, štvrtý trestný senát, prerušil konanie a položil Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

„1. Možno chápať článok 6 smernice 68/151 (prvá smernica EHS) v tom zmysle, že zaväzuje členské štáty stanoviť primerané sankcie nielen v prípade nezverejnenia súvahy majetku a záväzkov a výkazu ziskov a strát obchodných spoločností, ale tiež v prípade úmyselného uvedenia nepravdivých údajov v týchto dokumentoch a v ďalších oznámeniach o obchodnej spoločnosti, ktoré sú určené spoločníkom alebo verejnosti, alebo v prípade, ak obchodná spoločnosť úmyselne uvedie nepravdivú informáciu o svojej hospodárskej, majetkovej alebo finančnej situácii alebo takejto situácii skupiny, ktorej je súčasťou?

2. Rovnako treba na základe článku 5 Zmluvy EHS chápať pojem „primeraný charakter“ sankcie konkrétne zistiteľným spôsobom v normatívnom rámci (tak v trestnom, ako aj procesnom) členského štátu, teda ako sankciu „účinnú, skutočnú a odstrašujúcu“?

3. Nachádzajú sa tieto charakteristické znaky v spojených ustanoveniach nových článkov 2621 a 2622 občian-

22 — Ako vysvetľuje podrobnejšie obvinený Dell'Utri vo svojich písomných pripomienkach, jeho prípad sa týka tvrdenia o nesprávnych účtovných údajoch v súvahe firmy Publitalia '80 SpA, ktorá prevádzkovala koncesiu na reklamu pre Fininvest Group a ktorej bol Dell'Utri predsedom predstavenstva. Obvinenie je založené okrem iného na údajnom zhromažďovaní „slush funds“ („skryté rezervy“).

skeho zákonníka zmeneného zákonným dekrétom č. 61 prijatého Talianskom 11. apríla 2002: obzvlášť možno kvalifikovať ako „účinne odstrašujúce“ a „konkrétne vhodné“ také pravidlo, ktoré (v článkoch 2621 už citovaného občianskeho zákonníka) za zločin uvedenia nepravdivých súvah majetku a záväzkov, ktoré nespôsobujú majetkovú škodu, alebo ju síce spôsobujú, ale nie je možné trestné stíhanie, keďže oznámenie o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že došlo k spáchaniu trestného činu v zmysle článku 2622 občianskeho zákonníka nebolo podané poškodeným, stanovuje trest odňatia slobody osemnásť mesiacov za prečin? Je vhodné určiť, v prípade zločinov uvedených v prvom odseku článku 2622 občianskeho zákonníka (t. j. spáchaných v rámci obchodných spoločností, ktorých cenné papiere neboli prijaté na trh kótovaných cenných papierov burzy cenných papierov), možnosť začať trestné stíhanie iba na základe oznámenia, že bol spáchaný trestný čin, podaného účastníkom (teda oznámenie spoločníka alebo veriteľov) tiež vzhľadom na konkrétnu ochranu všeobecného záujmu, akým je „transparentnosť“ trhu obchodných spoločností, z hľadiska jeho prípadného rozšírenia na Spoločenstvo?“

48. Obvinení Berlusconi a Dell'Utri, Procura Generale²³ pôsobiaca pri Corte di Appello di Lecce, talianska vláda a Komisia predložili Súdnemu dvoru písomné pripomienky. Na pojednávaní 13. júla 2004 predložili Súdnemu dvoru ústne pripomienky splnomocnení zástupcovia zastupujúci obvinených Berlusconiho, Adelchiho a Dell'Utri, Procura della Repubblica²⁴ pôsobiaca pri Tribunale ordinario di Milano, Úrad hlavného verejného žalobcu pôsobiaci pri Corte di Appello di Lecce, talianska vláda a Komisia.

IV — Právne posúdenie

A — Prípustnosť prejudiciálneho konania

49. Obvinení Berlusconi a Dell'Utri a talianska vláda vyjadrujú pochybnosti o prípustnosti návrhov na začatie prejudiciálneho konania.

1. Opis relevantných skutočností

50. Obvinený Dell'Utri predovšetkým zastáva názor, že návrh na začatie prejudi-

E — Konanie pred Súdnym dvorom

47. Uznesením z 20. januára 2003 predseda Súdneho dvora spojil tri veci, C-387/02, C-391/02 a C-403/02 na účely písomnej a ústnej časti konania a rozsudku.

23 — Úrad generálneho prokurátora v Lecce.

24 — Úrad milánskeho prokurátora.

ciálneho konania vo veci C-403/02 neobsahuje žiaden opis relevantných skutočností v spore vo veci samej, a je preto neprípustný.

51. Nezdieľam uvedenú obavu. Je pravdou, že Tribunale di Milano sa obmedzil na to, že len niekoľkými slovami informoval Súdny dvor o tom, že osoby, ktoré súdi, sú obvinené, okrem iného, z falšovania súvah v období do roku 1993, že uvedený skutok bol pôvodne trestným činom podľa pôvodného článku 2621 a pôvodného článku 2640 talianskeho občianskeho zákonníka a že teraz spadá pod nový článok 2622 talianskeho občianskeho zákonníka. Uvedené podrobnosti sú však postačujúce na pochopenie prejudiciálnych otázok položených Súdnemu dvoru.

52. V rámci prejudiciálneho konania samozrejme nie je úlohou Súdneho dvora vyjadrovať sa k tomu, ako treba vykladať a uplatňovať talianske vnútroštátne trestné právo v tomto konkrétnom prípade. Konkrétnejšie, Súdny dvor nevydá rozhodnutie o hmotnoprávnej otázke, či obvinený spáchal trestný čin falšovania súvah alebo nie. Z uvedeného dôvodu nie je pre Súdny dvor kľúčové, aby mu bolo podrobne objasnené, ktoré skutky obvinený údajne spáchal. Skôr je pre Súdny dvor postačujúce, aby si bol vedomý skutočnosti, že určité skutky — neopísované podrobnejšie ako je tu uvedený opis — viedli k vzneseniu obvinenia z falšovania súvah a že uvedené obvinenie je v súčasnosti predmetom trestného konania.

53. Okrem toho dve kľúčové otázky, ktorými sa Súdny dvor musí zaoberať v tejto veci, konkrétne, či, na účely relevantných smerníc v oblasti práva obchodných spoločností²⁵, zverejnenie *nepravdivých* oznámení obchodnej spoločnosti treba posudzovať rovnako ako *nezverejnenie* takých účtovných údajov a čo znamenajú „primerané sankcie“ vo vzťahu k zverejneniu nepravdivých oznámení obchodnej spoločnosti, môžu byť užitočne zodpovedané na základe zhrňujúcich informácií, ktoré boli predložené.

2. Opis relevantnej právnej úpravy

54. Obvinení Berlusconi a Dell'Utri zastávajú tiež názor, že návrhy na začatie prejudiciálneho konania vo veciach C-387/02 a C-403/02 poskytujú iba skrátený popis relevantnej vnútroštátnej právnej úpravy, odkazujúc takmer výlučne na pôvodný článok 2621, nový článok 2621 a nový článok 2622 talianskeho občianskeho zákonníka bez toho, aby poskytli celkový obraz ustanovení talianskeho práva uplatniteľných na zverejnenie nepravdivých oznámení obchodnej spoločnosti a ustanovení prijatých na prebratie smerníc v oblasti práva obchodných spoločností.

55. Ani túto obavu nezdieľam. Účelom požiadavky na dostatočný opis právnej

²⁵ — Pre zjednodušenie budem tento pojem ďalej používať ako spoločný odkaz na prvú, štvrtú a siedmu smernicu.

úpravy, ktorá sa veci týka, je po prvé umožniť Súdnemu dvoru dospieť k výkladu práva Spoločenstva, ktorý môže byť vnútroštátnemu súdu užitočný, a po druhé dať vládam členských štátov a iným dotknutým účastníkom možnosť predložiť pripomienky v súlade s článkom 23 Štatútu Súdneho dvora.²⁶ Otázka, či sú informácie obsiahnuté v návrhu na začatie prejudiciálneho konania dostatočné alebo nie, musí byť preskúmaná vo svetle uvedeného cieľa.

56. V oboch dotknutých návrhoch na začatie prejudiciálneho konania sú opísané a porovnané podstatné prvky starej a novej talianskej právnej úpravy. Konkrétne vnútroštátne sudy opísali v dostatočnom rozsahu ustanovenia, na ktorých uplatnenie boli vyzvané v nimi prerokúvaných trestných konaniach. Tento prípad preto nie je v žiadnom prípade porovnateľný s tými konaniami, v ktorých Súdny dvor vyhlásil prejudiciálne otázky za neprípustné z dôvodu závažného neoznačenia skutočností a právnych predpisov vzťahujúcich sa na vec.²⁷

57. Je pravdou, že návrhy na začatie prejudiciálneho konania tiež neskúmajú všetky ostatné ustanovenia prijaté v Taliansku na prebratie smerníc v oblasti práva obchod-

ných spoločností. Ako poznamenáva Komisia, napríklad neobsahujú ani akýkoľvek odkaz na možnosť zrušenia uznesení obchodnej spoločnosti²⁸ alebo na občiansko-právnu zodpovednosť riaditeľov spoločnosti v prípade falšovania súvah. Nedostatok takých dodatočných informácií však v žiadnom prípade nespôsobuje to, že by návrhy na začatie prejudiciálneho konania boli zavádzajúce alebo nepoužiteľné. Dodatočné informácie tohto druhu nie sú podstatné ako základ pre odpovede na položené prejudiciálne otázky alebo pre procesné úkony dotknutých účastníkov. Účastník, ktorý považuje informácie za užitočné môže — ako je to v tomto prípade — predložiť také informácie v prejudiciálnom konaní predložením pripomienok podľa článku 23 Štatútu Súdneho dvora.

3. Relevantnosť pre rozhodnutie

58. Obvinení Berlusconi a Dell'Utri a talianska vláda tiež považujú návrh na začatie prejudiciálneho konania za neprípustný z toho dôvodu, že položené otázky sú vo vzťahu ku každému zo sporov vo veci samej irelevantné. Vzhľadom na zásadu zákonnosti vo vzťahu k trestnému činu a trestu (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) a zásadu retroaktívneho uplatňovania priaznivejších trestno-právnych ustanovení je od samého začiatku preukázané, že o obvineniach musí byť v každom prípade

26 — Rozsudok z 25. marca 2004, Azienda Agricola Ettore Ribaldi a i., C-480/00 až C-482/00, C-484/00, C-489/00, C-490/00, C-491/00, C-497/00, C-498/00 a C-499/00, Zb. s. I-2943, bod 73; uznesenie z 11. februára 2004, Cannito, C-438/03, C-439/03, C-509/03 a C-2/04, Zb. s. I-1605, body 6 až 8 s ďalšími odkazmi, a rozsudok z 26. januára 1993, Telemariscabruzzo a i., C-320/90 až C-322/90, Zb. s. I-393, bod 6.

27 — Pozri napríklad uznesenie Cannito, najmä body 9 a 10, a rozsudok Telemariscabruzzo, najmä body 8 a 9, oba už citované v poznámke pod čiarou 26.

28 — Napríklad zrušenie uznesenia schvaľujúceho súvahu spoločnosti.

rozhodované podľa novej právnej úpravy, teda nového článku 2621 a nového článku 2622 talianskeho občianskeho zákonníka, v znení zákonného dekrétu č. 61/02. Ustanovenie účinné v rozhodnom čase, pôvodný článok 2621 talianskeho občianskeho zákonníka, nemožno uplatniť za žiadnych okolností. Ani rozhodnutie Súdneho dvora o prejudiciálnej otázke, ani žiadosť o preskúmanie o súlade s ústavou, uskutočnená vnútroštátnymi súdmi na Corte costituzionale (taliansky ústavný súd)²⁹, na tom nemôže nič zmeniť. Nie je preto potrebné preskúmať súlad novej právnej úpravy s právom Spoločenstva.

nitelné, ako priaznivejšie trestno-právne ustanovenia, v *každom prípade*, teda dokonca aj ak sú v rozpore s právom Spoločenstva. Toto však nie je tento prípad. Naopak, v žiadnom prípade nie je samozrejmé, že priaznivejšie trestno-právne ustanovenia by mali byť uplatniteľné retroaktívne napriek skutočnosti, že sú v rozpore s právom Spoločenstva. Je prinajmenšom rovnako predstaviteľné, že nová trestno-právna úprava by, v rozsahu, v akom porušuje ustanovenia práva Spoločenstva, *nemala byť zohľadnená* a mala by byť namiesto toho uplatňovaná predchádzajúca právna úprava účinná v rozhodnom čase.³⁰ Súdny dvor sa touto otázkou ešte hlbšie nezaoberal.

59. Uvedený názor je nepresvedčivý z týchto dôvodov:

60. Prejudiciálne otázky položené vo všetkých troch prípadoch sa vzťahujú na konkrétne trestné konania. Pre pokračovanie uvedených trestných konaní je kľúčové uistiť sa, či také ustanovenia vnútroštátneho práva, ako sú ustanovenia zavedené talianskym zákonodarcom prostredníctvom zákonného dekrétu č. 61/02, porušujú smernice v oblasti práva obchodných spoločností alebo či sú s nimi v súlade. Uvedená otázka by bola pre pokračovanie konania vo veci samej irelevantná, iba *ak by bolo naozaj od samého začiatku preukázané*, že také ustanovenia, ako je nový článok 2621 a nový článok 2622 talianskeho občianskeho zákonníka sú uplat-

61. Okrem toho v rozpore s názorom vyjadreným obvinenými, otázka, či odpovede Súdneho dvora môžu byť následne použité v konaní pred talianskym ústavným súdom, nemá žiaden vplyv na prípustnosť prejudiciálnych otázok. Relevantnosť prejudiciálnych otázok netreba posudzovať vzhľadom na akékoľvek následné konania pred talianskym ústavným súdom, ale na trestné konania v súčasnosti vedené vnútroštátnymi súdmi. Uvedené súdy majú povinnosť *podľa práva Spoločenstva* nezohľadniť *bez návrhu*

29 — Podľa informácií z vnútroštátnych súdov by sa konanie o preskúmanie ústavnosti pred Corte Costituzionale mohlo týkať napríklad toho, či zákonný dekrét č. 61/02 je v rozpore s talianskou ústavou pretože zákonodarca nesplnil povinnosť Talianska podľa práva Spoločenstva.

30 — Pozri v tomto ohľade bod 131 a nasl. týchto návrhov.

akékoľvek ustanovenie vnútroštátneho práva, ktoré porušuje právo Spoločenstva. Predchádzajúce ukončenie konania pred talianskym ústavným súdom nie je na tento účel nevyhnutné.³¹

62. Ak by sa aj *predpokladalo*, že vnútroštátne sudy položili svoje otázky *výlučne* s ohľadom na prípravu následného konania o preskúmanie o ústavnosti pred talianskym ústavným súdom, úloha určiť, či sú ich otázky potrebné, by musela byť predovšetkým ponechaná na uvedené tri vnútroštátne sudy v súlade s ustálenou judikatúrou. Podľa uvedenej judikatúry je totiž výlučne na vnútroštátnom súde, ktorému bol spor predložený a ktorý musí prevziať zodpovednosť za následné súdne rozhodnutie, aby určil, vo svetle konkrétnych okolností prípadu, tak potrebu rozhodnutia o prejudiciálnej otázke, ktoré mu umožní vyniesť rozsudok ako aj relevanciu otázok, ktoré predkladá Súdnemu dvoru. Ak sa prejudiciálne otázky týkajú výkladu práva Spoločenstva, Súdny dvor je v zásade povinný vydať rozhodnutie. Môže odmietnuť vydať rozhodnutie o prejudiciálnej otázke predloženej vnútroštátnym súdom iba vtedy, keď je celkom zjavné, že rozhodnutie požadované uvedeným súdom o výklade alebo platnosti ustanovenia práva Spoločenstva nemá žiaden vzťah ku skutočným faktom žaloby vo veci samej alebo jej účelu, keď je problém hypotetický alebo keď Súdny dvor nemá

k dispozícii skutkový alebo právny materiál nevyhnutný na poskytnutie užitočnej odpovede na jemu predložené otázky.³²

63. V tejto veci nie je v žiadnom prípade zjavné, že by prejudiciálne otázky nemali žiaden vzťah ku skutočným faktom alebo účelu toho, čo môže byť prípravným konaním pre žiadosť na taliansky ústavný súd, alebo že by sa vzťahovali na hypotetický problém. Je pravdou, že taliansky ústavný súd nedávno vyhlásil za neprípustné žiadosti o súdne preskúmanie o ústavnosti prednesené troma talianskymi súdmi v súvislosti s novým článkom 2621 a novým článkom 2622 talianskeho občianskeho zákonníka.³³ V ten istý deň však, v iných konaniach na súdne preskúmanie ústavnosti, výslovne odložil svoje preskúmavanie tých *aspektov práva Spoločenstva*, ktoré môžu mať nejaký význam najmä pre článok 117 ods. 1 talianskej ústavy³⁴ až do vydania rozhodnutia o prejudiciálnych otázkach v týchto konaniach Súdnym dvorom. Pri uvedenom postupe priamo poukázal na spojené veci C-387/02, C-391/02 a C-403/02 prerokované Súdnym dvorom.³⁵ V tejto súvislosti preto tiež nie je možné tvrdiť, že prejudiciálne otázky položené Súdnemu dvoru nie sú relevantné.

31 — Pre podrobnosti v tomto ohľade pozri bod 132 a nasl. týchto návrhov.

32 — Rozsudky z 15. decembra 1995, Bosman, C-415/93, Zb. s. I-4921, body 59 až 61; z 13. marca 2001, PreussenElektra, C-379/98, Zb. s. I-2099, body 38 a 39, a Azienda Agricola Ettore Ribaldi a I., už citovaný v poznámke pod čiarou 26, bod 72; zo 7. januára 2003, BIAO, C-306/99, Zb. s. I-I, body 88 a 89.

33 — Rozsudok č. 161/2004 talianskeho ústavného súdu z 26. mája/1. júna 2004.

34 — Článok 117 ods. 1 talianskej ústavy stanovuje, že zákonodarná moc má byť vykonávaná štátom a regiónmi s riadnym zohľadnením ústavy a záväzkov vyplývajúcich z práva Spoločenstva a medzinárodných povinností.

35 — Uznesenie č. 165/2004 talianskeho ústavného súdu z 26. mája/1. júna 2004.

4. Predbežný záver

1) Rozsah *ratione materiae* článku 6 prvej smernice

64. Z daných dôvodov považujem tri návrhy na začatie prejudiciálneho konania za prípustné.³⁶

B — Posúdenie prejudiciálnych otázok z hľadiska ich podstaty

65. Z dôvodov jasnosti je vhodné zoskupiť rozličné otázky položené vnútroštátnymi súdmi podľa ich podstaty a zaradiť ich do dvoch veľkých tematických celkov: na jednej strane otázka rozsahu *ratione materiae* prvej zarážky článku 6 prvej smernice a na druhej strane otázka primeranosti pokút za zverejnenie nepravdivých informácií o obchodnej spoločnosti v účtovnej závierke.

66. V prípade konsolidovaných účtovných závierok vyvstávajú rovnaké otázky výkladu v spojení s článkom 38 ods. 6 siedmej smernice; v tomto rozsahu sa nasledujúce pripomienky uplatňujú primerane.

67. Po prvé všetky vnútroštátne súdy sa v zásade usilujú uistiť, či prvá zarážka článku 6 prvej smernice požaduje od členských štátov, aby upravili *primerané sankcie* iba v prípadoch, kde ročné účtovné závierky³⁷ nie sú vôbec zverejnené, alebo či sa tiež uplatňuje na prípady, keď sú zverejnené svojou podstatou nepravdivé ročné účtovné závierky.³⁸

68. Podľa svojho znenia prvá zarážka článku 6 prvej smernice ukladá povinnosť členským štátom stanoviť primerané sankcie v prípade *nezverejnenia* dokumentov, ako to vyžaduje článok 2 ods. 1 písm. f) uvedenej smernice.³⁹

69. Na rozdiel od Komisie a dvoch prokurátorov obvinení Berlusconi a Dell'Utri, spoločne s talianskou vládou, vychádzajú z predpokladu, že, s ohľadom na vyššie uvedené znenie, povinnosť upraviť primerané sankcie nevyhnutne zahŕňa iba minimálny stupeň harmonizácie a netýka sa zverejnenia

36 — Len čisto na okraj by som poukázala na to, že Súdny dvor doteraz vždy posúdil ako prípustné prejudiciálne otázky predložené za okolností podobných týmto okolnostiam. Pozri rozsudky z 26. septembra 1996, Allain, C-341/94, Zb. s. I-4631, body 12 a 13; z 25. júna 1997, Tombesi a i., C-304/94, C-330/94, C-342/94 a C-224/95, Zb. s. I-3561, body 39 a 40, a uznesenie z 15. januára 2004, Saetti a Frediani, C-235/02, Zb. s. I-1005, bod 26. Pozri tiež pripomienky v bodoch 25 až 27 mojich návrhov z 10. júna 2004 vo veci Niselli (rozsudok z 11. novembra 2004, C-457/02, Zb. s. I-10853, s. I-10855).

37 — Pre význam a zloženie ročnej účtovnej závierky pozri článok 2 ods. 1 štvrtej smernice. Pre zjednodušenie budem odteraz používať pojem „ročná účtovná závierka“.

38 — Pozri výslovne v tomto zmysle prvú otázku v veciach C-387/02 a C-403/02. Uznesenie vnútroštátneho súdu o návrhu na začatie prejudiciálneho konania vo veci C-391/02 predpokladá, v bode 35, že primerané sankcie musia tiež byť ustanovené v prípade zverejnenia podstatne nepravdivých ročných účtovných závierok.

39 — Článok 38 ods. 6 siedmej smernice upravuje v podstate rovnaké pravidlo vo vzťahu ku konsolidovanej ročnej závierke skupín podnikov.

nepravdivých ročných účtovných závierok. Podľa ich tvrdenia prvá smernica stanovuje iba „formálne zverejnenie“. Podstata takého zverejnenia bola definovaná až štvrtou smernicou. Táto smernica však v skutočnosti neobsahuje osobitné ustanovenie o sankciách porovnateľné s článkom 6 prvej smernice.

kontext, v ktorom sa objavuje, a ciele pravidiel, ktorých je súčasťou.⁴⁰ Preskúmanie legislatívneho kontextu a cieľov prvej smernice ukazuje toto.

70. Treba v tomto ohľade poukázať predovšetkým na to, že znenie článku 6 prvej smernice nie je v žiadnom prípade tak jednoznačné. Môže byť celkom ľahko tiež vykladané tak, že sankcie majú byť stanovené nie iba v prípade nezverejnenia *per se*, ale tiež v prípade nezverejnenia *predpísaným spôsobom*, teda v prípade nezverejnenia z *hľadiska podstaty presných* výročných správ na účely článku 2 a článku 41 ods. 1 prvého pododseku štvrtej smernice v spojení s článkom 3 prvej smernice.

72. Na jednej strane ochrana záujmov tretích strán je osobitne dôležitým faktorom v každej smernici. Toto je výslovne zdôraznené Zmluvou samotnou v oprávnení, ktoré dáva zákonodarcovi Spoločenstva [článok 44 ods. 2 písm. g) ES]. Okrem toho dôležitosť ochrany tretích strán je dôrazne vyjadrená v druhom a štvrtom odôvodnení prvej smernice, rovnako ako aj v prvom odôvodnení štvrtej smernice a v prvom odôvodnení siedmej smernice. Cieľom povinnosti zverejnenia upravenej v uvedených smerniciach je umožniť tretím stranám získať informácie o takých zásadných dokumentoch spoločnosti, ako sú napríklad jej ročné účtovné závierky.

73. Na druhej strane článok 2 ods. 3 štvrtej smernice a štvrté odôvodnenie uvedenej smernice upravujú základnú zásadu, že ročná účtovná závierka musí poskytovať verný a pravdivý obraz o aktívach, pasívach, finančnej situácii a zisku alebo strate spoločnosti.⁴¹ Uvedená zásada má svoju úlohu nielen v rámci štvrtej smernice, ale tiež pri

71. Dokonca aj z úzkeho hľadiska uprednostňovaného obvinenými a talianskou vládou však treba vziať do úvahy toto: je ustálenou judikatúrou, že pri výklade ustanovenia práva Spoločenstva, je nevyhnutné posudzovať nielen jeho znenie, ale tiež

40 — Pozri okrem iného rozsudok z 13. novembra 2003, Granarolo, C-294/01, Zb. s. I-13429, bod 34 s ďalšími odkazmi.

41 — Pozri tiež v tomto ohľade rozsudky BIAO, už citovaný v poznámke pod čiarou 32, bod 72 a nasl., a z 27. júna 1996, Tomberger, C-234/94, Zb. s. I-3133, bod 17, opravené uznesením z 10. júla 1997, neuverejnené v Zbierke, a zo 14. septembra 1999, DE + ES Bauunternehmung, C-275/97, Zb. s. I-5331, body 26 a 27. To isté vyplýva, vo vzťahu ku konsolidovaným ročným účtovným závierkam, z článku 16 ods. 3 siedmej smernice v spojení s piatym odôvodnením v preambule uvedenej smernice.

výklade a uplatňovaní prvej smernice. Keďže štvrtá smernica zaplňuje medzeru ponechanú prvou smernicou vo vzťahu k podstate ročnej účtovnej závierky⁴² a obe smernice odkazujú jedna na druhú, v jednom prípade výslovne,⁴³ na uvedený účel majú byť čítané a vykladané vo vzájomnej spojitosti.

74. V dôsledku toho, keď ide o vykladanie a uplatňovanie článku 6 prvej smernice, treba brať osobitný ohľad tak na ochranu záujmov tretích strán, ako aj zásadu potreby poskytnúť pravdivý obraz aktív, pasív, finančnej situácie a zisku alebo straty. Nielen súčasní, ale aj budúci obchodní partneri, najmä potenciálni veritelia a investori z iných členských štátov, musia mať možnosť kedykoľvek získať spoľahlivý obraz podniku, aby boli schopní lepšie posúdiť riziká vyplývajúce zo vstupu do obchodného vzťahu s podnikom a prostriedky, ktoré má k dispozícii. Tým, že sú mimo spoločnosti, potrebujú nevyhnutne väčšiu ochranu ako povedzme jej hlavní spoločníci, ktorí majú nepomerne väčšiu znalosť o aktívach, pasívach, finančnej situácii a zisku alebo strate dotknutého podniku a sú zainteresovaní na rozhodnutiach, ktoré podnik prijíma, alebo

o nich môžu aspoň dostať informácie.⁴⁴ Skutočnosť, že všetky tretie strany môžu nahliadať do ročných účtovných závierok spoločností získava dôveru potenciálnych obchodných partnerov, a preto v konečnom dôsledku podnecuje podnikateľskú činnosť — tak na domácej, ako aj cezhraničnej úrovni — na vnútornom trhu.⁴⁵

75. Potreba ochrany je osobitne veľká v situácii, keď sú ročné účtovné závierky zverejnené, ale predstavujú nepravdivý obraz o aktívach, pasívach, finančnej situácii a zisku alebo strate spoločnosti. Zatiaľ čo v situácii, keď nie je ročná účtovná závierka spoločnosti zverejnená, je tretia strana vopred varovaná a určite nemôže od počiatku dôverovať v poskytnutý obraz aktív, pasív, finančnej situácie a zisku alebo straty dotknutej spoločnosti, pravdepodobne zistí, že je mimoriadne ťažké, ak nie nemožné bez dôkladnej znalosti podniku identifikovať chyby v účtovnej závierke, ktorá bola zverejnená. Názor zastávaný talianskou vládou, že ktokoľvek si môže overiť poctivosť ročnej

42 — Rozsudky zo 4. decembra 1997, Daihatsu Deutschland, C-97/96, Zb. s. I-6843, bod 14, a z 29. septembra 1998, Komisia/Nemecko, C-191/95, Zb. s. I-5449, bod 66.

43 — Článok 47 ods. 1 štvrtej smernice výslovne odkazuje na prvú smernicu; naopak článok 2 ods. 1 písm. f) prvej smernice oznamuje prijatie smernice týkajúcej sa koordinácie obsahu súvahy a výkazu ziskov a strát, ktorá bola ovplyvnená štvrtou smernicou.

44 — O otázke nedostatku znalosti účtovnej a finančnej situácie spoločností medzi tretími osobami pozri tiež rozsudok Daihatsu Deutschland, už citovaný v poznámke pod čiarou 42, bod 22. Generálny advokát Cosmas obdobne poukazuje v bode 32 svojich návrhov z 5. júna 1997 vo veci Komisia/Nemecko, už citovaná v poznámke pod čiarou 42, Zb. s. I-5452, že účelom požiadavky na zverejnenie ročnej účtovnej závierky je „je poskytnutie informácií osobám, ktoré majú nedostatočnú znalosť o situácii spoločnosti a jej plánoch, práve preto, aby sa im umožnilo posúdiť, či je rozumné vstúpiť s ňou do akéhokoľvek druhu právneho vzťahu“.

45 — Dôležitosť smerníc prijatých na základe článku 44 ods. 2 písm. g) EŠ pri dosahovaní vnútorného trhu je tiež zdôraznená Súdnym dvorom v rozsudku Daihatsu Deutschland, už citovaný v poznámke pod čiarou 42, bod 18; obdobne pozri rozsudok z 12. novembra 1974, Haaga (32/74, Zb. s. 1201, bod 6).

účtovnej závierky, ktorá bola zverejnená, je preto nepresvedčivý. Naopak tretie strany budú spravidla dôverovať vyhláseniam o uskutočnenej ročnej účtovnej závierke, ktorá bola zverejnená. Je preto o to viac dôležité chrániť uvedenú dôveru — a, v konečnom dôsledku, dôveru verejnosti a trhov.⁴⁶

76. Je preto jasné z legislatívneho kontextu článku 6 prvej smernice a zo zmyslu a účelu uvedeného ustanovenia, že členské štáty sú povinné stanoviť primerané sankcie nielen v prípade nezverejnenia ročnej účtovnej závierky, ale tiež, a najmä, v prípade zverejnenia podstatne nepravdivej ročnej účtovnej závierky.

77. Proti uvedenému záveru nie je možné vzniesť námietku, že znenie štvrtej smernice neobsahuje osobitné povinnosti požadujúce od členských štátov stanovenie sankcií.⁴⁷ Preto, s ohľadom na vyššieuvedený vzťah medzi prvou a štvrtou smernicou, vôbec nezáleží na tom, či samotná štvrtá smernica obsahuje ustanovenie porovnateľné

s článkom 6 prvej smernice. Práve z dôvodu, že štvrtá smernica rozširuje podstatu prvej smernice a článok 47 ods. 1 prvý pododsek štvrtej smernice výslovne poukazuje na ustanovenia o zverejnení obsiahnuté v prvej smernici, nebolo osobitné ustanovenie o sankciách v štvrtej smernici absolútne nevyhnutné. Z opačnej strany (a logicky), tam, kde štvrtá smernica *nepoukazuje* na ustanovenia o zverejnení v prvej smernici (pozri článok 47 ods. 1a štvrtej smernice),⁴⁸ ukladá členským štátom osobitnú povinnosť stanoviť primerané sankcie. Všetko, čo bolo uvedené, poukazuje na záver, že prostredníctvom prvej a štvrtej smernice mal zákonodarca Spoločenstva v úmysle požadovať od členských štátov, aby stanovili *systém sankcií bez medzier*, a že, z dôvodu odkazu vo štvrtej smernici na prvú smernicu, bolo cieľom sankcií stanovených v článku 6 prvej smernice za normálnych okolností ich automatické a súbežné uplatňovanie s relevantnými ustanoveniami štvrtej smernice; iba medzery, vo vzťahu, ku ktorým *nie je* uskutočnený žiaden odkaz na prvú smernicu, sú zaplnené prostredníctvom osobitnej povinnosti stanoviť sankcie vo štvrtej smernici (pozri poslednú vetu článku 47 ods. 1a štvrtej smernice).

78. Názor obvineného Dell'Utri, že členské štáty sú povinné stanoviť sankcie za zverejnenie podstatne nepravdivej ročnej účtovnej závierky *iba* za výnimočných okolností výslovne uvedených v štvrtej smernici, je podľa môjho názoru nepresvedčivý. Koniec

46 — Životná dôležitosť presnosti ročnej účtovnej závierky nielen pre spoločníkov a veriteľov, ale tiež pre finančné trhy a hospodárstvo všeobecne je tiež zdôraznená napríklad v správe zverejnenej v Bruseli 4. novembra 2002 skupinou expertov na vysokej úrovni, ktorých Komisia požiadala, aby dali odporúčania vzťahujúce sa na európske právo obchodných spoločností: *Správa skupiny znalcov práva obchodných spoločností o modernom rámci právnej úpravy v oblasti práva obchodných spoločností v Európe*, s. 71 a nasl., bod 4.3 prvý pododsek; správu si možno stiahnuť (20. júla 2004) z http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/company/company/modern/index.htm.

47 — Pozri obdobne — hoci iba vo vzťahu k sankciám za nezverejnenie ročnej účtovnej závierky 5. júna 1997 — návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Cosmas vo veci Komisia/Nemecko, už citované v poznámke pod čiarou 44, bod 30.

48 — Článok 47 ods. 1a štvrtej smernice bol pridaný smernicou 90/605.

koncov, keďže sa ustanovenia umožňujúce výnimky v štvrtej smernici, najmä článok 47 ods. 1a, týkajú predovšetkým menších podnikov, absurdným dôsledkom takého názoru by bolo to, že k menším podnikom by sa muselo pristupovať prísnejšie ako k väčším podnikom v prípade zverejnenia nepravdivých oznámení obchodnej spoločnosti.

79. Dokonca ani rozsudok vo veci Rabobank⁴⁹ citovaný obvineným Berlusconiom nevedie k odlišnému záveru. Uvedený rozsudok sa nezaobera ustanoveniami o zverejnení prvej smernice, ale oprávneniami zastupovať spoločnosť, ktoré požívajú orgány kapitálových spoločností. Nepodporuje záver, že všetky ustanovenia prvej smernice majú byť vykladané tak reštriktívne a doslovne, ako je to len možné. Aj v tomto prípade je prístup Súdneho dvora prístupom systematického výkladu, keďže berie pri svojich zisteniach do úvahy návrh Komisie na piatu smernicu o práve obchodných spoločností.⁵⁰ Z hľadiska prístupu preto Súdny dvor postupuje zväčša rovnakým spôsobom vo veci Rabobank, ako som naznačil vyššie, keď odkazuje na legislatívne spojenie medzi prvou a štvrtou smernicou.

80. Okrem toho, ak by aj tu navrhovaný výklad článku 6 prvej smernice nebol prijatý, od členských štátov by sa stále požadovalo, z dôvodu ich povinnosti lojality podľa práva Spoločenstva, zabezpečenie účinného potrestania za zverejnenie podstatne nepravdivej ročnej účtovnej závierky. Ak právne predpisy Spoločenstva nestanovujú žiadnu sankciu za porušenie, alebo na uvedený účel poukazujú na vnútroštátne zákony, iné právne predpisy a správne opatrenia, článok 10 ES vyžaduje od členských štátov, aby prijali všetky opatrenia nevyhnutné na zaistenie uplatňovania a účinnosti práva Spoločenstva.⁵¹

81. Z toho vyplýva, že je potrebné rozhodnúť, že:

Prvá zarážka článku 6 prvej smernice v spojení s článkom 2 ods. 3 a článkom 47 ods. 1 prvým pododsekom štvrtej smernice a článkom 10 ES vyžaduje od členských štátov, aby stanovili primerané sankcie nielen v prípade, že ročné účtovné závierky nie sú zverejnené, ale tiež v prípade, že sú zverejnené podstatne nepravdivé ročné účtovné závierky. Článok 38 ods. 6 siedmej smernice, ktorý sa uplatňuje na konsolidované účtovné závierky, má byť vykladaný obdobne.

49 — Rozsudok zo 16. decembra 1997, C-104/96, Zb. s. I-7211, najmä body 22 až 25.

50 — Rozsudok Rabobank, už citovaný v poznámke pod čiarou 49, body 25 a 27.

51 — Ustálená judikatúra od rozsudku z 21. septembra 1989, Komisia/Grécko, 68/88, Zb. s. 2965, bod 23; pozri tiež rozsudky Allain, už citovaný v poznámke pod čiarou 36, bod 24, rovnako ako aj z 30. septembra 2003, Inspire Art, C-167/01, Zb. s. I-10155, bod 62, a z 15. januára 2001, Penycood, C-230/01, Zb. s. I-937, bod 36.

2. Primeranosť sankcií za zverejnenie nepravdivých oznámení obchodnej spoločnosti

82. Vnútroštátne sudy sa v zásade tiež usilujú uistiť sa, čo znamená pojem „primerané sankcie“ vo vzťahu k zverejneniu nepravdivých oznámení obchodnej spoločnosti. Na jednej strane sa veľmi všeobecne pýtajú na kritériá na posúdenie primeranosti sankcií⁵²; na druhej strane sa ich otázky týkajú najmä takých ustanovení, ako sú ustanovenia obsiahnuté v talianskom zákonom dekrét č. 61/02, ktoré zavádzajú odstupňovaný systém sankcií,⁵³ ovplyvňujú lehoty uplatniteľné na stíhanie,⁵⁴ zavádzajú požiadavku na oznámenie o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin⁵⁵ a stanovujú medzné hodnoty, pod ktorými nie je zverejnenie nepravdivých oznámení obchodnej spoločnosti trestné.⁵⁶

č. 61/02, sú v súlade s právom Spoločenstva. Komisia a dvaja prokurátori zúčastňujúci sa konania pred Súdnym dvorom zastávajú opačný názor.

84. Je pravdou, že Súdny dvor sám nemôže, podľa článku 234 ES, vydať rozhodnutie o zlučiteľnosti ustanovení domáceho práva s právom Spoločenstva alebo o výklade ustanovení vnútroštátneho práva. Nemôže sa ani z uvedeného dôvodu vyjadrovať k úrovni sankcie v novom článku 2621 talianskeho občianskeho zákonníka.⁵⁷ Má však právomoc poskytnúť vnútroštátnym súdom výklad práva Spoločenstva o všetkých takých bodoch, ktoré môžu umožniť uvedeným súdom rozhodnúť problém zlučiteľnosti vnútroštátneho práva s právom Spoločenstva na účely nimi prekonávaných vecí.⁵⁸

a) Účinnosť, primeranosť a odstrašujúci účinok sankcií

83. Obvinení a talianska vláda vychádzajú z predpokladu, že také ustanovenia, ako sú ustanovenia zavedené zákonným dekrétom

85. Článok 6 prvá zarážka prvej smernice vyžaduje od členských štátov iba ustanovenie

52 — Pozri najmä druhú otázku vo veciach C-387/02 a C-403/02 a prvú otázku vo veci C-391/02.

53 — Pozri najmä v tomto ohľade šiestu otázku vo veci C-391/02.

54 — Pozri v tomto ohľade dôvody pre druhú otázku vo veciach C-387/02 a C-403/02 a dôvody pre prvú otázku vo veci C-391/02.

55 — Pozri v tomto ohľade piatu a šiestu otázku vo veci C-391/02 a tretiu otázku vo veci C-403/02.

56 — Pozri v tomto ohľade tretiu otázku vo veci C-387/02 a druhú, tretiu a štvrtú otázku vo veci C-391/02.

57 — Uvedené je napríklad cieľom prvej časti tretej otázky vo veci C-403/02.

58 — Ustálená judikatúra; pozri napríklad rozsudky Tombesi a i., už citovaný v poznámke pod čiarou 36, bod 36, rovnako ako aj z 15. decembra 1993, Hünermund a i., C-292/92, Zb. s. I-6787, bod 8; z 3. mája 2001, Verdonck a i., C-28/99, Zb. s. I-3399, bod 28, a z 9. septembra 2003, Jaeger, C-151/02, Zb. s. I-8389, bod 43. Obdobne rozsudok Inspire Art, už citovaný v poznámke pod čiarou 51, bod 63.

primeraných sankcií za porušenie vyššie uvedenej informačnej povinnosti. Teda ponecháva na vnútroštátnych orgánoch voľbu formy a metód, v súlade s článkom 249 ods. 3 ES, a preto im poskytuje nie nevýznamnú mieru voľného uváženia.

86. Uvedená miera voľného uváženia však nie je neobmedzená. V súlade s už citovanou judikatúrou, keď právne predpisy Spoločenstva osobitne nestanovujú žiadnu sankciu za porušenie, alebo odkazujú na uvedený účel na vnútroštátne zákony, iné právne predpisy a správne opatrenia, článok 10 ES vyžaduje od členských štátov prijatie všetkých opatrení nevyhnutných na zaistenie plnej účinnosti práva Spoločenstva. Zatiaľ čo voľba sankcií zostáva v rámci miery voľného uváženia členských štátov, musia najmä zaistiť, aby boli porušenia práva Spoločenstva sankcionované za podmienok, tak procesno-právnych, ako aj hmotnoprávnych, ktoré sú analogické podmienkam uplatniteľným na porušenia vnútroštátneho práva obdobnej povahy a dôležitosti a ktoré, v každom prípade, spôsobujú to, že pokuta je účinná, primeraná a odstrašujúca.⁵⁹

87. V tomto prípade neexistuje žiaden dôkaz akejkoľvek diskriminácie medzi situáciami na čisto vnútroštátnej úrovni a situáciami na

úrovni Spoločenstva. Nasledujúce pripomienky preto smerujú výlučne na kritériá *účinnosti, primeranosti a odstrašujúceho účinku*; v tomto prípade predstavujú meradlo pre určenie toho, či také ustanovenia, ako sú ustanovenia zavedené zákonným dekrétom č. 61/02, sú zlučiteľné s článkom 6 prvej smernice. Vo svetle príslušných odôvodnení prvej a štvrtej smernice⁶⁰ treba v tomto kontexte pripisovať osobitnú dôležitosť nielen záujmom spoločníkov spoločnosti a veriteľov, ale tiež ochrane záujmov iných tretích strán a dôvere, ktorú majú v pravdivý obraz aktív, pasív, finančnej situácie a zisku alebo strát spoločnosti. Sankcie, ktoré majú byť stanovené vo vnútroštátnom práve, musia zaisťovať ochranu tiež, a najmä v uvedených oblastiach, účinným, primeraným a odstrašujúcim spôsobom.

88. Pravidlá upravujúce sankcie sú *účinné*, keď sú formulované takým spôsobom, že v praxi neznemožňujú ani nadmerne nestážujú uloženie stanovenej sankcie (a teda dosiahnutie cieľov sledovaných právom Spoločenstva⁶¹). Toto vyplýva zo zásady *účinn-*

59 — Ustálená judikatúra od rozsudku Komisia/Grécko, už citovaný v poznámke pod čiarou 51, body 23 a 24. Pozri tiež rozsudky Allain, už citovaný v poznámke pod čiarou 36, bod 24, a Inspire Art, už citovaný v poznámke pod čiarou 51, bod 62.

60 — Pozri druhé odôvodnenie prvej smernice a prvé odôvodnenie štvrtej smernice, rovnako ako aj postrehy v bodoch 72 až 75 týchto návrhov.

61 — Tento posledne uvedený faktor zdôraznil generálny advokát Van Gerven v bode 8 svojich návrhov z 5. decembra 1989 vo veci Hansen (rozsudok z 10. júla 1990, C-326/88, Zb. s. I-2911, I-2919). Podľa jeho názoru *účinné* znamená „okrem iných vecí to, že členské štáty sa musia usilovať dosiahnuť a implementovať relevantné ustanovenia práva Spoločenstva“.

nosti,⁶² ktorá je podľa judikatúry uplatniteľná kdekkoľvek, ak situácia vykazuje spojenie s právom Spoločenstva, ale neexistujú žiadne pravidlá Spoločenstva, ktoré uvedenú situáciu upravujú (napríklad vhodný procesný postup), a členské štáty preto uplatňujú ustanovenia vnútroštátneho práva. V tomto ohľade zásada účinnosti neprevláda iba tam, kde jednotlivec presadzuje svoje práva podľa práva Spoločenstva proti členskému štátu, ale tiež, z opačného pohľadu, kde členský štát preberá ustanovenia práva Spoločenstva vo vzťahu k jednotlivcovi.⁶³

89. Sankcia je *odstrašujúca*, keď bráni jednotlivcovi v porušení cieľov sledovaných právom Spoločenstva a pravidiel upravených týmto právom.⁶⁴ V tomto ohľade nie je rozhodujúca len povaha a úroveň⁶⁵ sankcie ale tiež pravdepodobnosť jej uloženia. Ktokoľvek, kto sa dopustí porušenia, sa musí obávať toho, že sankcia mu bude skutočne uložená. Dochádza tu k prekryvaniu kritéria odstrašujúceho účinku a účinnosti.

90. Sankcia je *primeraná*, keď je vhodná (teda najmä *účinná a odstrašujúca*) na dosiahnutie legitímnych cieľov, ktoré sleduje, a tiež nevyhnutná. Keď existuje voľba medzi niekoľkými (rovnako) primeranými sankciami, treba sa uchýliť k najmenej prísnej. Okrem toho účinky sankcie na dotknutú osobu musia byť primerané sledovaným cieľom.⁶⁶

91. Otázka, či ustanovenie vnútroštátneho práva obsahuje sankciu, ktorá je účinná, primeraná a odstrašujúca v zmysle vyššie definovaného významu, musí byť analyzovaná s poukazaním na úlohu uvedeného ustanovenia v právnom poriadku ako celku, vrátane postupu a osobitných čít konania vedeného rozličnými vnútroštátnymi orgánmi v každom prípade, v ktorom uvedená otázka vyvstáva.⁶⁷

92. Z toho vyplýva, že je potrebné rozhodnúť, že:

Sankcie sú vhodné v zmysle článku 6 prvej smernice, keď sú účinné, primerané

62 — Pozri rozsudky zo 14. decembra 1995, Peterbroeck, C-312/93, Zb. s. I-4599, bod 12, a zo 7. januára 2004, Wells, C-201/02, Zb. s. I-723, bod 67 s ďalšími odkazmi.

63 — Pozri napríklad rozsudky z 26. júna 2003, Komisia/Španielsko, C-404/00, Zb. s. I-6695, bod 24; zo 16. júla 1998, Oelmühle a Schmidt Söhne, C-298/96, Zb. s. I-4767, bod 24, a z 21. septembra 1983, Deutsche Milchkontor a i., 205/82 až 215/82, Zb. s. 2633, bod 19.

64 — Pozri, v obdobnej oblasti, návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Van Gerven vo veci Hansen, už citované v poznámke pod čiarou 61, bod 8: „Primerané a s odstrašujúcim účinkom“ znamená, že sankcie musia byť dostatočne, hoci nie nadmerne, prísne, majúť na zreteli sledované ciele“.

65 — Rozsudok z 18. októbra 2001, Komisia/Irsko, C-354/99, Zb. s. I-7657, bod 47, a bod 27 návrhov, ktoré predniesol generálny advokát Geelhoed 5. apríla 2001 k tejto veci, Zb. s. I-7660. Pozri tiež rozsudky z 8. júna 1994, Komisia/Spojené kráľovstvo, C-382/92, Zb. s. I-2435, body 56 až 58, a C-383/92, Zb. s. I-2479, body 41 a 42.

66 — O zásade proporcionality pozri napríklad rozsudky z 3. júla 2003, Lennox, C-220/01, Zb. s. I-7091, bod 76; z 12. marca 2002, Omega Air a i., C-27/00 a C-122/00, Zb. s. I-2569, bod 62; z 11. júla 1989, Schröder/Hauptzollamt Gronau, 265/87, Zb. s. 2237, bod 21. Pozri tiež rozsudok z 23. januára 1997, Pastoors a Trans-Cap/Belgické kráľovstvo, C-29/95, Zb. s. I-285, bod 24, posledná veta, a body 25 až 28.

67 — Pozri v tomto zmysle — vo vzťahu k zlučiteľnosti vnútroštátnych procesných ustanovení so zásadou efektivity — ustálenú judikatúru Súdneho dvora napríklad rozsudok Peterbroeck, už citovaný v poznámke pod čiarou 62, bod 14, rovnako ako aj rozsudky z 10. apríla 2003, Steffensen, C-276/01, Zb. s. I-3735, bod 66; z 27. februára 2003, Santex, C-327/00, Zb. s. I-1877, bod 56, a z 21. novembra 2002, Cofidis, C-473/00, Zb. s. I-10875, bod 37.

a odstrašujúce. V tomto ohľade treba osobitnú dôležitosť pripisovať nielen záujmom spoločníkov a veriteľov, ale tiež záujmom iných tretích strán a ochrane ich dôvery v pravdivý obraz aktív, pasív, finančnej situácie a zisku alebo straty spoločnosti. Otázkou, či ustanovenie vnútroštátneho práva obsahuje účinnú, primeranú a odstrašujúcu sankciu, treba preskúmať s poukázaním na úlohu uvedeného ustanovenia v právnom poriadku ako celku, vrátane postupu a osobitných čít konania pred rozličnými vnútroštátnymi orgánmi, v každom tom prípade, v ktorom uvedená otázka vyvstáva.

94. Pri posudzovaní týchto ustanovení treba prihliadať na systém štvrtej smernice. Teda článok 2 ods. 3 štvrtej smernice vyžaduje, aby ročná účtovná závierka poskytovala verný a pravdivý obraz o aktívach, pasívach, finančnej situácii a zisku alebo strate spoločnosti. Uvedená zásada má ústrednú dôležitosť v kontexte ustanovení smernice týkajúcich sa účtovnej závierky.⁶⁸ Toto je ilustrované najmä článkom 2 ods. 4 a ods. 5 štvrtej smernice. Ak teda existuje akákoľvek pochybnosť, treba sa v skutočnosti odchýliť od iných ustanovení štvrtej smernice, aby sa zaistilo, že ročná účtovná závierka poskytne verný a pravdivý obraz (článok 2 ods. 5 prvá veta) a môže dokonca existovať potreba, na uvedený účel, ísť nad rámec požiadaviek upravených v štvrtej smernici.⁶⁹

b) Medzné hodnoty

93. Tak podľa nového článku 2621 ods. 3 prvej vety, ako aj nového článku 2622 ods. 5 prvej vety talianskeho občianskeho zákonníka je trestno-právna zodpovednosť za zverejnenie nepravdivých oznámení obchodnej spoločnosti vylúčená, keď skutok neskresľuje v značnom rozsahu obraz o aktívach, pasívach a finančnej situácii spoločnosti alebo skupiny. Okrem toho obe ustanovenia obsahujú medzné hodnoty vyjadrené ako percentá (pozri nový článok 2621 ods. 3 druhú vetu a odsek 4 a nový článok 2622 ods. 5 druhú vetu a odsek 6 talianskeho občianskeho zákonníka). Keďže uvedené ustanovenia sú rovnaké v oboch článkoch, je vhodné ich rozobrať ako prvé.

95. Ako som už uviedla, cieľom uvedených ustanovení je chrániť dôveru, ktorú tak spoločníci, ako aj tretie strany majú v ročnú účtovnú závierku.

96. Z tohto možno v zásade vyvodit' dva závery. V súlade so zásadou efektívnych sankcií, nemôžu byť chyby v účtovnej závierke alebo v konsolidovanej účtovnej závierke, ktoré sú spôsobilé narušiť dôveru v obraz aktív, pasív, finančnej situácie a zisk

68 — Pozri tiež v tomto ohľade judikatúru citovanú v poznámke pod čiarou 41.

69 — Zodpovedajúce ustanovenia týkajúce sa konsolidovanej účtovnej závierky sú obsiahnuté v článku 16 siedmej smernice.

alebo tolerované straty. Ak by boli, cieľ sledovaný smernicou by bol zmarený. Na druhej strane chyby v ročných účtovných závierkach, ktoré *nie sú* spôsobilé uvedenú dôveru zradiť, môžu podliehať menším sankciám alebo vôbec žiadnej sankcii.

ložila najvyššia možná starostlivosť, musí byť otázka toho, či je chyba nepresnosťou bez akýchkoľvek následkov alebo neprípustným skreslením, vždy posúdená podľa okolností konkrétneho prípadu. Inak by existovalo značné nebezpečenstvo toho, že medzné hodnoty priznané zákonodarcom by mohli vyústiť do rozšírených a úmyselne včlenených nepresností v ročných účtovných závierkach. Taký vývoj by mohol spôsobiť trvalé škody na dôvere, ktorú najmä tretie strany, a preto podnikateľské spoločenstvo ako celok majú v ročné účtovné závierky.

97. Ustanovenia, ktoré ponechávajú dostatočný priestor na to, aby sa vzali do úvahy konkrétne okolnosti, môžu, ak sú vykladané a uplatňované spôsobom, ktorý je v súlade so smernicou, uspokojiť uvedené zásady. Čisto kvantitatívne účinky chyby, na ktoré poukazuje nový článok 2621 ods. 3 druhá veta a odsek 4 a nový článok 2622 ods. 5 druhá veta a odsek 6 talianskeho občianskeho zákonníka, však môžu byť iba úvodným faktorom pri posúdení, či je uvedená chyba spôsobilá narušiť dôveru v obraz aktív, pasív, finančnej situácie a zisku alebo strát spoločnosti.

98. Je pravdou, že záujmy spoločníkov a tretích strán a ochrana dôvery, ktorú majú v ročnú účtovnú závierku, nie sú *za normálnych okolností* ohrozené za predpokladu, že žiadne účtovné chyby v značnom rozsahu neskresľujú obraz — iba z hľadiska čísiel — zisku alebo strát, aktív, pasív a finančnej situácie spoločnosti alebo skupiny. Aby sa však zabránilo akejkoľvek nenáležitosti a aby sa poskytol podnet na zaistenie toho, aby sa pri príprave ročnej účtovnej závierky vyna-

99. Konkrétnejšie, nemôže tiež existovať žiadna tolerancia keď, ako je predvídané v novom článku 2621 a novom článku 2622 talianskeho občianskeho zákonníka, sú nepravdivé informácie začlenené do ročnej účtovnej závierky a potom zverejnené *úmyselne a s úmyslom viesť do omylu alebo zabezpečiť si majetkový prospech*, akokoľvek zanedbateľné môžu byť účinky skreslenia z čisto kvantitatívneho hľadiska. Cieľom zásady potreby poskytovať pravdivý obraz aktív, pasív, finančnej situácie a zisku alebo straty spoločnosti je, ako som už uviedla vyššie, chrániť záujmy tretích strán a dôveru, ktorú podnikateľské spoločenstvo vkladá do ročných účtovných závierok. Umožnenie úmyselného začleňovania nepravdivých vyhlásení do ročných účtovných závierok s úmyslom uvádzať do omylu alebo zabezpečiť si majetkový prospech by podkopalo uvedenú dôveru s dlhotrvajúcimi následkami, a teda by bolo v rozpore s cieľom sledovaným smernicami v oblasti práva obchodných spoločností.

100. Na pozadí vyššie uvedeného sa medzné hodnoty a také dôvody na vyňatie z trestno-právnej sankcie, ako sú dôvody stanovené v novom článku 2621 ods. 3 a 4 novom článku 2622 ods. 5 a 6 talianskeho občianskeho zákonníka nezdaajú byť spôsobilé uspokojiť požiadavky práva Spoločenstva týkajúce sa účinných (a odstrašujúcich) sankcií.

101. Len na okraj by som poznamenala, že kvantitatívne medzné hodnoty sú tiež považované za nevhodné v Spojených štátoch amerických, napríklad v správnej praxi Securities and Exchange Commission (CES, komisia pre cenné papiere a burzy), aspoň v rozsahu, v akom také obmedzenia slúžia na odôvodnenie nevyvrátiteľnej domnienky, a neexistuje *žiadna* možnosť celostného posúdenia všetkých okolností konkrétneho prípadu.⁷⁰

102. Okrem toho tomuto názoru nemožno odporovať argumentom, že „*de minimis*“ pravidlá sú vo všeobecnosti uznávané v práve Spoločenstva.⁷¹ Určité medzné limity naozaj existujú v práve Spoločenstva

o hospodárskej súťaži. Také limity sú však uplatniteľné iba v prípadoch, kde je zaručené, že zmysel, účel a praktická účinnosť pravidiel na ochranu hospodárskej súťaže nebudú nepriaznivo ovplyvnené.

103. Teda napríklad v oblasti štátnej pomoci článok 3 predmetného nariadenia o skupinových výnimkách⁷² vyžaduje vykonanie určitých minimálnych kontrol, aby sa zaistilo, že priznanie *de minimis* pomoci neovplyvňuje obchod medzi členskými štátmi ani nenarušuje hospodársku súťaž.⁷³ Ak porovnanie tohto prípadu s uvedenými pravidlami *de minimis* vôbec vedie k nejakému záveru, je to záver, že medzné hodnoty sú prípustné iba vtedy, keď neohrozujú duch a účel relevantných zákonných ustanovení, ktorými je v prípade ročnej účtovnej závierky ochrana dôvery, ktorú tretie strany a verejnosť majú v oznámenia obchodnej spoločnosti.

104. Porovnanie s pravidlami *de minimis* uplatniteľnými v kontexte článku 81 ES nie je o nič menej poučné. Keďže v uvedenom kontexte také osobitne prísne obmedzenia ako sú dohody o stanovení cien alebo uzatvorenie dohôd o rozdelení trhu („ťažké“ obmedzenia), sú automaticky vylúčené z rozsahu pôsobnosti pravidiel *de minimis*;

70 — SEC Staff Accounting Bulletin č. 99, 17 CFR, časť 211 (Release No. SAB 99) z 12. augusta 1999, stiahnuteľné (13. júla 2004) z www.sec.gov/interps/account/sab99.htm. Podľa názoru správy SEC, „*vylúčenie spoľiehania sa na určité kvantitatívne parametre na posúdenie závažnosti pri príprave výročných správ a vykonávaní auditov uvedených finančných správ je nevhodné; nesprávne vyhlásenia nie sú nevýznamné jednoducho preto, lebo nedosahujú členský limit*“. Okrem toho jedno z niekoľkých kritérií, na ktorého použitie sa pri posudzovaní toho, či kvantitatívne malá odchýlka je napriek tomu kvalitatívne významná v bulletine odkazuje, je „*či nesprávne vyhlásenie zahŕňa zatajovanie nezákonnej povahy*“. Úmyselné uskutočnenie nepravdivého vyhlásenia tiež môže mať význam pre posúdenie odchýlky: „*za určitých okolností sú úmyselné nezdaávajúce nesprávne vyhlásenia nezákonné*“.

71 — Toto je argument predložený obvineným Berlusconiom v jeho písomných pripomienkach.

72 — Nariadenie Komisie (ES) č. 69/2001 z 12. januára 2001 o uplatňovaní článkov 87 a 88 Zmluvy ES pri pomoci *de minimis* (Ú. v. ES L 10, s. 30; Min. vyd. 08/002, s. 138).

73 — Pozri odôvodnenia č. 5 a 7 nariadenia o skupinových výnimkách, už citované v poznámke pod čiarou 72.

zostávajú celkom v rámci rozsahu pôsobnosti európskeho hospodárskej súťaže.⁷⁴ Ak je táto úvaha tiež uplatnená v oblasti nepravdivých dokumentov týkajúcich sa obchodnej spoločnosti, možno z toho vyvodiť najviac to, že nemožno vôbec tolerovať osobitne vážne narušenia dôvery, ktorú majú tretie osoby a verejnosť k dokumentom spoločnosti, najmä pri úmyselnom uskutočňovaní nepravdivých vyhlásení v ročných účtovných závierkach a s úmyslom uvádzať do omylu alebo zabezpečiť si majetkový prospech, dokonca ak aj nepravdivé vyhlásenia v značnom rozsahu neskresľujú obraz — iba z hľadiska čísiel — o zisku alebo strate, aktívach, pasívach a finančnej situácii spoločnosti alebo skupiny.

105. Z toho vyplýva, že je potrebné rozhodnúť, že:

S prvou zarážkou článku 6 prvej smernice, v spojení s článkom 2 ods. 3 a článkom 47 ods. 1 prvým pododsekom štvrtej smernice nie je v rozpore vnútroštátna právna úprava, podľa ktorej je trestno-právna zodpovednosť za zverejnenie nepravdivých dokumentov týkajúcich sa obchodnej spoločnosti vylúčená, keď predmetný skutok neskresľuje v značnom rozsahu obraz o zisku alebo strate, aktívach, pasívach a finančnej situácii obchodnej spoločnosti v rámci skupiny, iba ak by bol skutok vykonaný úmyselne a s úmyslom uvádzať do omylu alebo zabezpečiť majetkový prospech.

S uvedenými ustanoveniami je však v rozpore vnútroštátna právna úprava, podľa ktorej je trestno-právna zodpovednosť za zverejnenie nepravdivých dokumentov obchodnej spoločnosti vylúčená vždy vtedy, keď nepravdivé vyhlásenia alebo opomenutia vyúsťujú do skreslenia, ktoré sa od správnej hodnoty nelíši o viac ako určité percento a ktorá nijako neupravuje preskúmanie všetkých okolností každého jednotlivého prípadu.

Článok 38 ods. 6 v spojení s článkom 38 ods. 1 a článkom 16 ods. 3 siedmej smernice treba vykladať obdobne.

c) Premlčacie lehoty uplatniteľné na trestné stíhanie

106. Zákonný dekrét č. 61/02 podstatne skrátil relevantné premlčacie lehoty. Toto konkrétne ovplyvňuje trestné stíhanie podľa nového článku 2621 talianskeho občianskeho zákonníka. Pre prečin definovaný uvedeným paragrafom, ktorý je všeobecným trestným činom vo vzťahu k zverejneniu nepravdivých oznámení obchodnej spoločnosti, je teraz premlčacia lehota tri roky; ak je uvedená lehota prerušená, k premlčaniu dôjde najneskôr celkovo po štyroch rokoch a šiestich mesiacoch.⁷⁵

74 — Pozri bod 11 Oznámenia Komisie o dohodách menšieho významu, ktoré neobmedzujú významne hospodársku súťaž podľa článku 81 ods. 1 zmluvy o založení Európskeho spoločenstva (*de minimis*), (Ú. v. ES C 368, 2001, s. 13; Mim. vyd. 08/002, s. 125).

75 — Na porovnanie, pôvodný článok 2621 talianskeho občianskeho zákonníka stanovoval premlčaciu lehotu 10 rokov; ak bola uvedená lehota prerušená, k premlčaniu došlo najneskôr po 15 rokoch (pozri napríklad bod 42 uznesenia vnútroštátneho súdu o návrhu na začatie prejudiciálneho konania C-391/02).

107. V zásade neexistuje žiaden dôvod, prečo by členské štáty nemali podriaďiť premľčaniu sankcie, ktoré sú povinné zaviesť podľa práva Spoločenstva. Také premľčacie lehoty slúžia na zaistenie právnej istoty a zásada právnej istoty je tiež uznaná na úrovni Spoločenstva ako všeobecná právna zásada.⁷⁶ Z toho vyplýva, že právo Spoločenstva obdobne uplatňuje podobné premľčacie lehoty, napríklad v kontexte jeho ustanovení o ochrane finančných záujmov Spoločenstiev⁷⁷ a na poli politiky hospodárskej súťaže.⁷⁸

108. Okrem toho, ako ukazuje existencia takých premľčacích dôb, právo Spoločenstva v žiadnom prípade nevyžaduje, aby bola sankcia skutočne v každom jednotlivom prípade uložená. Treba však zabezpečiť, aby uplatniteľné pravidlá týkajúce sa premľčania nemali všeobecný účinok ohrozenia účin-

nosti a odstrašujúceho účinku ustanovených sankcií.⁷⁹ V dôsledku toho nesmie podliehať zverejnenie nepravdivých oznámení obchodnej spoločnosti sankciám iba teoreticky. Systém sankcií musí byť skôr formulovaný takým spôsobom, aby zabezpečil, že ktokoľvek, kto predloží nepravdivú ročnú účtovnú závierku, sa skutočne bude obávať toho, že mu budú uložené sankcie.⁸⁰

109. Otázka, či také ustanovenia o premľčaní, ako sú ustanovenia uplatniteľné na nový článok 2621 a nový článok 2622 talianskeho občianskeho zákonníka, uspokojujú vyššieuvedené podmienky vzťahujúce sa na účinné a odstrašujúce sankcie, musí byť posúdená s odkazom na po prvé povahu a závažnosť dotknutých trestných činov a po druhé na štruktúru pravidiel o premľčacích lehotách upravených vo vnútroštátnom práve.⁸¹ V tomto ohľade treba zvážiť nielen dĺžku premľčacej lehoty ale tiež, napríklad, moment, od ktorého uvedená lehota začína plynúť, akékoľvek udalosti uvedenú lehodu pozastavujúce alebo prerušujúce a účinky takého pozastavenia alebo prerušenia. Je tiež dôležité neopomenúť to, koľko času zvyčajne zaberá príprava a vedenie súdneho konania,

76 — Rozsudok z 24. júna 2004, Handlbauer, C-278/02, Zb. s. I-6171, bod 40, opravený uznesením zo 14. júla 2004, Zb. s. I-6171.

77 — Článok 3 nariadenia Rady (ES, Euratom) č. 2988/95 z 18. decembra 1995 o ochrane finančných záujmov Európskych spoločenstiev (Ú. v. ES L 312, s. 1; Mim. vyd. 01/001 s. 340, ďalej len „nariadenie č. 2988/95“).

78 — Články 25 a 26 nariadenia Rady (ES) č. 1/2003 zo 16. decembra 2002 o vykonávaní pravidiel hospodárskej súťaže stanovených v článkoch 81 a 82 Zmluvy (Ú. v. ES L 1, s. 1). Lehotu podobnú premľčacej lehote možno tiež nájsť v článku 15 nariadenia Rady (ES) č. 659/1999 z 22. marca 1999 ustanovujúceho podrobné pravidlá na uplatňovanie článku 93 Zmluvy o ES (Ú. v. ES L 83, s. 1; Mim. vyd. 08/001 s. 339). Treba však poukázať na to, že lehoty podľa článku 25 ods. 6 nariadenia č. 1/2003 a článku 15 ods. 2, bod 4 nariadenia č. 659/1999 sú prerušené počas konania pred Súdnyim dvorom.

79 — Podobné názory možno tiež nájsť v iných kontextoch, najmä v rozhodnutiach Súdneho dvora týkajúcich sa uplatniteľnosti určitých procesných lehôt podľa vnútroštátneho práva na situácie majúce spojitost s právom Spoločenstva. Tým Súdny dvor vyslovil, že, hoci je stanovenie (prísnych) lehôt v zásade prípustné, také lehoty nesmú v súlade so zásadou efektivity spôsobiť to, že výkon práva Spoločenstva by bol v skutočnosti nemožný alebo neprimerane ťažký; pozri v tomto zmysle rozsudky z 15. septembra 1998, Edilizia Industriale Siderurgica/Ministero delle Finanze, C-231/96, Zb. s. I-4951, body 34 a 35, a zo 17. júna 2004, Rechcio — Cash & Carry, C-30/02, Zb. s. I-6051, body 17 a 18.

80 — Pozri tiež body 88 a 89 týchto návrhov.

81 — Ak si pri posudzovaní talianskych pravidiel o premľčacích lehotách vnútroštátne súdy tiež želali zohľadniť štatistiky, ako navrhoval obvinený Berlusconi, mali by riadne zabezpečiť, aby boli také štatistiky *znysluhlé*, teda, aby sa vzťahovali konkrétne na trestné činy, o ktoré tu ide, a umožňovali uskutočnenie porovnania medzi účinkami premľčania podľa starej a novej právnej úpravy.

majúc na zreteli zložitost faktov a štruktúru súdneho systému z hľadiska personálu a procesného postupu. Na druhej strane treba mať na zreteli, že článok 6 ods. 1 prvá veta Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd⁸² a článok 47 ods. 2 prvá veta Charty základných práv Európskej únie⁸³ chránia každého, najmä obvineného v súdnom trestnom konaní, pred neprimerane dlhým konaním; pri posudzovaní dĺžky takého konania však treba tiež zohľadniť okolnosti a zložitost každého konkrétneho prípadu.⁸⁴

o premlčacích lehotách je taký, že stanovená sankcia bude v skutočnosti pravdepodobne uložená len zriedkavo ak vôbec, o uvedenej sankcii nemožno povedať, že je účinná a odstrašujúca.

111. Podľa informácií od všetkých vnútroštátnych súdov prípravné konanie a súdne konanie — často nákladné a dlhové — ktoré spravidla zahŕňa tri stupne súdnych orgánov, nemôže byť zvyčajne dokončené pred uplynutím premlčacej lehoty, najmä v prípade prečinov podľa nového článku 2621 talianskeho občianskeho zákonníka. V uvedenom svetle existujú vážne pochybnosti o tom, či také ustanovenie, ako je nový článok 2621 talianskeho občianskeho zákonníka možno považovať za účinnú a odstrašujúcu sankciu na účely článku 6 prvej zarážky prvej smernice.

110. Ak sa po posúdení vo svetle všetkých uvedených kritérií, zistí, že účinok pravidiel

112. Z toho vyplýva, že je potrebné rozhodnúť, že:

82 — Podpísaná v Ríme 4. novembra 1950.

83 — Ú. v. ES C 364, 2000, s. 1. Hoci táto Charta ešte nemá záväzný právny účinok porovnateľný s účinkom primárneho práva, poskytuje aspoň, ako referencia, informáciu o základných právach zaručených právnym poriadkom Spoločenstva; pozri tiež v tomto zmysle bod 28 návrhov, ktoré predniesol generálny advokát Tizzano 8. februára 2001 vo veci BECTU (rozsudok z 26. júna 2001, C-173/99, Zb. s. I-4881, I-4883); body 82 a 83 návrhov, ktoré predniesol generálny advokát Léger 10. júla 2001 vo veci Hautala (rozsudok zo 6. decembra 2001, C-353/99 P, Zb. s. I-9565, I-9567); bod 126 návrhov, ktoré predniesol generálny advokát Mischo 20. septembra 2001 vo veci Booker Aquaculture a Hydro Seafood (rozsudok z 10. júla 2003, C-20/00 a C-64/00, Zb. s. I-7411, I-7415), rovnako ako aj bod 51 návrhov, ktoré predniesol generálny advokát Poiares Maduro 29. júna 2004 vo veci Nardone/Komisia (rozsudok z 13. januára 2005, C-181/03 P, Zb. s. I-199, s. I-201).

84 — Rozsudky zo 17. decembra 1998, Baustahlgewebe/Komisia, C-185/95 P, Zb. s. I-8417, najmä body 21, 29 a 47, a z 15. októbra 2002, Limburgse Vinyl Maatschappij a i./Komisia, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P až C-252/99 P a C-254/99 P, Zb. s. I-8375, najmä bod 187.

S prvou zarážkou článku 6 prvej smernice, v spojení s článkom 2 ods. 3 a článkom 47 ods. 1 prvým pododsekom štvrtej smernice sú v rozpore pravidlá o premlčacích lehotách, na základe ktorých je pravdepodobné, že stanovené sankcie budú uložené v skutočnosti iba zriedkavo, ak vôbec. Článok 38 ods. 6, v spojení s článkom 38 ods. 1 a článkom 16 ods. 3 siedmej smernice treba vykladať obdobne.

d) Odstupňovaný systém sankcií a požiadavky o oznámení o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin

113. Je pravdou, že za trestný čin stanovený v novom článku 2622 talianskeho občianskeho zákonníka sa ukladá podstatne prísnejšia sankcia, ako je sankcia podľa nového článku 2621 a že podlieha dlhšej premľacej lehota. Uvedený čin však možno spravidla stíhať iba na základe oznámenia o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin, podaného poškodeným spoločníkom alebo veriteľom. Nemôže byť preto stíhaný z úradnej povinnosti alebo na základe oznámenia o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin, podaného inými tretími stranami ako sú poškodený spoločník alebo veriteľ.

114. Členské štáty samozrejme môžu zaviesť odstupňovaný systém sankcií a napríklad stanoviť prísnejšie sankcie pre prípady, keď zverejnenie nepravdivých oznámení obchodnej spoločnosti spôsobuje finančné straty nad rámec nemateriálnej škody, ktorá je zvyčajne výsledkom zrady dôvery v ročnú účtovnú závierku. V skutočnosti je v súlade so zásadou primeranosti sankcií zaviesť trestno-právne ustanovenia upravujúce kvalifikované skutkové podstaty, ktoré predpisujú prísnejšie sankcie v prípade vzniku finančnej straty, ako sú sankcie uplatniteľné podľa všeobecného ustanovenia, a podľa ktorých môže trestné stíhanie závisieť od podania oznámenia o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin, poškodenou stranou.

115. Ustanovenia, ktoré prinášajú požiadavku podať oznámenie o skutočnostiach

nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin, však samé osebe nie sú spôsobilé splniť povinnosť podľa práva Spoločenstva stanoviť primerané sankcie, ako to pre členské štáty vyplýva z článku 6 prvej smernice. Z dôvodu pravidiel obmedzujúcich stíhanie na stíhanie začaté na základe oznámenia o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin, podaného poškodenými spoločníkmi alebo veriteľmi, nemôže také ustanovenie, ako je ustanovenie nového článku 2622 talianskeho občianskeho zákonníka účinne chrániť záujmy *všetkých* tretích strán, ale iba, prinajlepšom, záujmy určitých tretích strán. Ako však Súdny dvor vyslovil v rozsudku vo veci Daihatsu Deutschland, článok 6 prvej smernice bráni právnemu poriadku členského štátu v tom, aby právo žiadať o uloženie stanovenej sankcie obmedzoval na spoločníkov alebo veriteľov spoločnosti, ústrednú pracovnú radu alebo pracovnú radu spoločnosti.⁸⁵ Z vyššie uvedených dôvodov⁸⁶ sa zistenia dosiahnuté v rozsudku vo veci Daihatsu Deutschland v žiadnom prípade neobmedzujú na prípady *nezverejnenia ročnej účtovnej závierky*; na rozdiel od názoru vyjadreného obvinenými Berlusconi a Dell'Utri, sú obzvlášť uplatniteľné na prípady zahŕňajúce *zverejnenie nepravdivej ročnej účtovnej závierky*.

116. Také trestno-právne ustanovenia obsahujúce kvalifikované skutkové podstaty trestného činu ako je nový článok 2622 talianskeho občianskeho zákonníka, môžu preto, nanajvýš, iba doplniť systém účinných, primeraných a odstrašujúcich sankcií, ktorý je

85 — Rozsudok už citovaný v poznámke pod čiarou 42, bod 23; pozri tiež rozsudok Komisia/Nemecko, už citovaný v poznámke pod čiarou 42, bod 67, rovnako ako aj uznesenie z 23. septembra 2004, Springer a Weske, C-435/02 a C-103/03, Zb. s. I-8663, body 28 až 35.

86 — Body 67 až 81 týchto návrhov.

už zavedený podľa vnútroštátneho práva. Tým, že sú obmedzené na ochranu záujmov spoločníkov a veriteľov spoločnosti, však nie sú spôsobilé napraviť žiadne nedostatky v ochrane priznanej záujmom (iných) tretích osôb, či už je to vo vzťahu k možnej finančnej strate alebo jednoducho nemateriálnej škode, ktorá môže vzniknúť, keď je zradená dôvera verejnosti v ročnú účtovnú závierku.

menia obchodnej spoločnosti zverejnené niekoľkými podnikmi, ktorých akcie sú kótované na burze cenných papierov, a trestné činy, ktoré sú na ujmu štátu alebo Európskym spoločenstvám. Treba skôr vziať do úvahy všetky prípady nepravdivej dokumentácie týkajúcej sa obchodnej spoločnosti a predovšetkým prípady týkajúce sa podnikov, ktorých akcie nie sú kótované na burze cenných papierov a ktoré sú na ujmu verejnosti.

117. V dôsledku toho, ak vnútroštátne súdy prídu k záveru, že všeobecné ustanovenie v novom článku 2621 talianskeho občianskeho zákonníka nepredstavuje účinnú a odstrašujúcu sankciu, povedzme z dôvodu medzných hodnôt alebo z dôvodu na neho uplatniteľných pravidiel o premlčaní,⁸⁷ také ustanovenie, ako je nový článok 2622 talianskeho občianskeho zákonníka požadujúce — ako je to v prípade uvedeného ustanovenia — aby boli stíhania obmedzené na stíhania začaté na základe oznámenia o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin podaného spoločníkmi a veriteľmi spoločnosti, nebude spôsobilé tento nedostatok napraviť.

119. Z toho vyplýva, že je potrebné rozhodnúť, že:

118. Ďalej skutočnosť, že stíhanie z verejnej povinnosti zostáva aspoň možným za výnimočných okolností podľa nového článku 2622 ods. 2 a 3 talianskeho občianskeho zákonníka nemôže mať žiaden vzťah k celkovému posúdeniu uvedeného ustanovenia. Je samozrejmé, že posúdenie účinnosti a zastráňujúceho účinku sankcií musí vziať do úvahy nielen niektoré nepravdivé ozná-

S prvou zarážkou článku 6 prvej smernice, v spojení s článkom 2 ods. 3 a článkom 47 ods. 1 prvým pododsekom štvrtej smernice, nie je v rozpore vnútroštátna právna úprava, podľa ktorej sankcie na ochranu finančných záujmov určitých osôb môžu byť spravidla uložené iba na základe oznámenia o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin, podaného poškodeným. Toto však predpokladá, že existuje tiež všeobecná právna úprava stanovujúca účinné, primerané a odstrašujúce sankcie na ochranu záujmov tretích osôb, ktoré sú uplatniteľné nezávisle od akejkolvek finančnej straty a ktoré môžu byť uložené z úradnej povinnosti.

87 — Pozri v tomto ohľade body 93 až 104 a 106 až 111 týchto návrhov.

e) Kombinovaný účinok ustanovení občianskeho, trestného a správneho práva

- možnosť uloženia určitých administratívno-právnych sankcií (pokút) spoločnosti samotnej za nepravdivé oznámenia obchodnej spoločnosti zverejnené v jej vlastnom záujme,⁹⁰

120. Obvinení Berlusconi, Adelchi a Dell'Utri, rovnako ako talianska vláda tvrdia, že pri posudzovaní nových talianskych pravidiel o sankciách za zverejnenie nepravdivých oznámení obchodnej spoločnosti treba vziať tiež do úvahy inú ako trestno-právnu, teda občiansko-právnu a administratívno-právnu úpravu. Pripomienky Komisie tiež možno, aspoň v zásade, vykladať v rovnakom zmysle. V tomto ohľade sa poukazuje *napríklad* na nasledujúce ustanovenia:

- možnosť uloženia administratívno-právnych pokút za nepredloženie súvahy alebo za jej nepredloženie v predpísanom čase,⁹¹

- občiansko-právna zodpovednosť osôb zodpovedných za zverejnenie nepravdivých oznámení obchodnej spoločnosti,⁸⁸

- ustanovenia upravujúce audit výročnej a konsolidovanej účtovnej závierky osobami osobitne na to oprávnenými, ktoré podliehajú osobitnej zodpovednosti.⁹²

- možnosť napadnutia uznesenia obchodnej spoločnosti schvaľujúceho (nepravdivú) súvalu,⁸⁹

121. Ako som už uviedla,⁹³ článok 6 prvej smernice priznáva členským štátom nie bezvýznamnú mieru voľného uváženia pri formulácii ich vnútroštátnych systémov sankcií. V dôsledku toho z článku 6 prvej smernice v žiadnom prípade nevyplýva, že treba

88 — V tejto súvislosti obvinení Berlusconi a Dell'Utri napríklad odkazujú, okrem iného, na články 2393 až 2395 talianskeho občianskeho zákonníka.

89 — V tejto súvislosti obvinení Berlusconi a Dell'Utri napríklad odkazujú na článok 2379 a nový článok 2434a talianskeho občianskeho zákonníka.

90 — V tejto súvislosti niekoľko účastníkov poukazuje na nový článok 25b zákonného dekrétu č. 231/01 (zavedený zákonným dekrétom č. 61/02).

91 — V tejto súvislosti sa najmä poukazuje na nový článok 2630 talianskeho občianskeho zákonníka.

92 — V tejto súvislosti obvinení Berlusconi a Dell'Utri napríklad odkazujú, okrem iného, na článok 2409a až 2409f talianskeho občianskeho zákonníka, zavedený zákonným dekrétom č. 6 zo 17. januára 2003 (*GIURI* č. 17 z 22. januára 2003).

93 — Pozri body 85 až 87 týchto návrhov.

ukladať iba trestno-právne sankcie.⁹⁴ Z hľadiska práva Spoločenstva v zásade neexistuje dôvod, prečo by nemala byť použitá kombinácia ustanovení z trestného, občianskeho a správneho práva. Vedúcou zásadou pri posudzovaní kombinovaného účinku takých ustanovení musí byť skôr účinnosť, primeranosť a odstrašujúci účinok sankcií.

122. Je na vnútroštátnych súdoch posúdiť celkový účinok systému sankcií stanovených talianskym zákonodarcom a porovnať uvedený systém s kritériami účinnosti, primeranosti a odstrašujúceho účinku.⁹⁵ V tomto ohľade môže Súdny dvor poskytnúť iba usmernenie o výklade práva Spoločenstva, ktoré umožní vnútroštátnym súdom uskutočniť také posúdenie vnútroštátneho práva.

123. V spojitosti s tým treba predovšetkým poukázať na to, že sankcie, ktoré môžu byť uložené iba na základe oznámenia o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin, podaného určitými osobami, najmä spoločníkmi a veriteľmi spoločnosti, sú vo svojej podstate nespôsobilé

napraviť akékoľvek nedostatky v ochrane priznanej záujmom tretích osôb.⁹⁶ Ochrana záujmov tretích osôb nemôže byť závislá ani od výskytu nejakej formy straty spôsobenej uvedeným tretím osobám. Ochrana musí byť poskytnutá nielen finančným záujmom tretích strán, ale tiež, a najmä, ich nemateriálnym záujmom na poskytovaní presných informácií o aktívach, pasívach, finančnej situácii a zisku alebo strate spoločnosti, a teda dôvere podnikateľského spoločenstva v ročnú účtovnú závierku. Ak nie je uvedená ochrana zaručená, sankcie automaticky prestávajú byť účinné.

124. Dokonca ani skutočnosť, že tretie strany môžu za určitých okolností získať také občiansko-právne prostriedky nápravy porušenia práva, ako je zrušenie uznesení spoločnosti schvaľujúcich ročnú účtovnú závierku,⁹⁷ nie je sama osebe dostatočná na to, aby zabezpečila účinnosť sankcie. Účinnosť a predovšetkým odstrašujúci účinok sankcií predpokladá, ako som už uviedla, že ktokoľvek, kto predloží nepravdivú ročnú účtovnú závierku sa musí obávať toho, že mu skutočne budú uložené sankcie. V dôsledku toho treba tiež zvážiť aspoň to, či by tretie osoby skutočne pravdepodobne⁹⁸ zvolili taký

94 — Rozsudok z 2. októbra 1991, Vandevenne a i., C-7/90, Zb. s. I-4371, bod 17, rovnako ako aj bod 8 návrhov, ktoré predniesol generálny advokát Van Gerven 19. februára 1991 v tejto veci. Obdobne pozri rozsudok z 12. septembra 1996, Gallotti a i., C-58/95, C-75/95, C-112/95, C-119/95, C-123/95, C-135/95, C-140/95, C-141/95, C-154/95 a C-157/95, Zb. s. I-4345, body 14 a 15.

95 — Pozri v tomto zmysle napríklad rozsudok vo veci Inspire Art, už citovaný v poznámke pod čiarou 51, body 62 a 63. Pozri tiež bod 91 týchto návrhov.

96 — Pozri v tomto ohľade body 115 až 117 týchto návrhov, s odkazmi na rozsudky vo veci Daihatsu Deutschland a Komisia/Nemecko, oba už citované v poznámke pod čiarou 42.

97 — Na toto poukazujú napríklad obvinení Berlusconi a Dell'Utri vo svojich písomných pripomienkach. Prokurátor pôsobiaci pri Corte di Appello di Lecce na druhej strane poukazuje vo svojich písomných pripomienkach na to, že, v prípade podnikov, ktorých akcie sú kótované na burze cenných papierov, nie každá tretia osoba je schopná doceliť také zrušenie. Dokonca aj obvinení Berlusconi a Dell'Utri vo svojich podaniach poukazujú na určité obmedzenia práva navrhovať zrušenie, ktoré požívajú tretie osoby (pozri napríklad článok 2434a talianskeho občianskeho zákonníka).

98 — Ako na to poukazuje generálny advokát Cosmas vo svojich návrhoch vo veci C-191/95, už citované v poznámke pod čiarou 44, bod 33, osoby, ktoré sú oprávnené podniknúť právny krok nemajú vždy záujem na začatí relevantného konania.

prostriedkov na nápravu porušenia práva, ako je žaloba o neplatnosť pred príslušnými vnútroštátnymi súdmi a aké by boli ich šance na úspech, keby tak urobili.

125. V rozsahu, v akom iné ustanovenia odkazujú na nový článok 2621 a nový článok 2622 talianskeho občianskeho zákonníka, vo vzťahu k trestným činom ktoré definujú, treba poznamenať, na účely posúdenia uvedených iných ustanovení, že akékoľvek nedostatky v ustanoveniach definujúcich trestné činy ako sú medzné hodnoty, môžu tiež mať dopad na vedľajšie ustanovenia, a preto môžu narušiť ich účinnosť a odstrašujúci účinok. To platí napríklad o takom ustanovení, ako je článok 2641 talianskeho občianskeho zákonníka,⁹⁹ ktorý stanovuje prepadnutie nezákonne nadobudnutých kapitálových výnosov a zabavenie prostriedkov použitých na ich nadobudnutie. Tiež to platí v súvislosti s takými administratívnymi sankciami, ako sú sankcie zavedené v článku 25b zákonného dekrétu č. 231/01; tie tiež odkazujú na trestné činy stanovené v novom článku 2621 a novom článku 2622 talianskeho občianskeho zákonníka.

126. Okrem toho treba poznamenať, že článok 25b zákonného dekrétu č. 231/01 sa uplatňuje iba na skutky, ktoré boli spáchané v *záujme spoločnosti* a že spoločnosť sa môže, za určitých podmienok, vyviníť.¹⁰⁰ Ustanovenia, ktorých rozsah pôsobnosti je takýmto spôsobom obmedzený, môžu nepo-

chybne predstavovať zmysluplný doplnok systému sankcií ako celku, ale nie sú spôsobilé napraviť akékoľvek nedostatky v ochrane poskytnutej záujmom tretích osôb. Ochrana záujmu, ktorý majú tretie osoby na poskytovaní presných informácií o aktívach, pasívach, finančnej situácii a zisku alebo strate dotknutej spoločnosti musí tiež byť účinne zaručená v prípadoch, keď niekto uskutočnil nepravdivé vyhlásenia v ročnej účtovnej závierke vo svoj vlastný osobný prospech a nie nevyhnutne v záujme spoločnosti alebo na ujmu iných.

127. Okrem toho v prípade takých ustanovení, ako je článok 25b zákonného dekrétu č. 231/01, musí úroveň stanovených sankcií obdobne podliehať preskúmaniu z hľadiska ich odstrašujúceho účinku. Ak je zistené, že sumy predpísaných pokút sú tak malé, že nie sú úmerné závažnosti uvádzaných porušení príslušných právnych predpisov týkajúcich sa poskytovania informácií alebo veľkosti dotknutých podnikov, také ustanovenia nemožno považovať za odstrašujúce. Potom by, tiež z uvedeného dôvodu, boli nespôsobilé napraviť akékoľvek nedostatky v takých trestno-právnych sankciách, ako sú sankcie upravené v novom článku 2621 a v novom článku 2622 talianskeho občianskeho zákonníka.

99 — V znení zmien a doplnení zákonným dekrétom č. 61/02. Tak obvinený Berlusconi, ako aj obvinený Dell'Utri výslovne na toto ustanovenie poukazujú.

100 — Pozri tiež články 5 a 6 zákonného dekrétu č. 231/01.

128. V súvislosti s takými ustanoveniami, ako je nový článok 2630 talianskeho občianskeho zákonníka, treba len poznamenať, ako

som už uviedla,¹⁰¹ že článok 6 prvej smernice vyžaduje, aby boli stanovené primerané sankcie nielen v prípade nezverejnenia ročnej účtovnej závierky, ale tiež v prípade zverejnenia nepravdivej účtovnej závierky.

129. Preskúmavanie výročných správ audítormi¹⁰² nepochybne predstavuje ústredný prvok právnej úpravy, ktorej cieľom je zabezpečiť vecnú poctivosť dokumentov týkajúcich sa obchodnej spoločnosti. Preskúmavanie audítormi je však *preventívnou formou preskúmavania*. Naopak, samotné znenie („primerané sankcie“)¹⁰³ článku 6 prvej smernice vyžaduje od členských štátov, aby stanovili — aspoň — primeraný *sankčný* procesný postup. Okrem toho rovnaký záver tiež vyplýva z legislatívneho kontextu štvrtej a siedmej smernice, rovnako ako aj zo zmyslu a účelu ustanovení o preskúmvaní účtovných údajov audítormi. Cieľom preventívnej činnosti uskutočňovanej audítormi nie je v žiadnom prípade nahradiť sankčné opatrenia stanovené členskými štátmi, alebo napraviť ich nedostatky. Jej cieľom je skôr byť druhým, nezávislým stĺpom v systéme, kto-

rého cieľom je zaručiť vecnú poctivosť ročných a konsolidovaných účtovných závierok. Zákonodarca Spoločenstva vyžaduje od členských štátov, aby zaistili to, že majú *tak* účinný preventívny systém preskúmvania, *ako aj* účinný sankčný systém preskúmvania.

130. V kontexte trestného práva treba napokon poznamenať, že určité ustanovenia podmieňujú uloženie sankcie preukázaním zločinu („*delitto*“),¹⁰⁴ čo znamená, že čo sa týka uvedených ustanovení, prečin (*contravvenzione*) je automaticky vylúčený z toho, aby bol spojovacím faktorom pre uloženie sankcií.

C — Účinky porušenia smerníc vnútroštátnou právnou úpravou na trestné konanie vedené vnútroštátnymi súdmi

131. Aby sa vnútroštátnym súdom poskytla odpoveď, ktorá im bude užitočná pri rozhodovaní v nimi vedenými trestnými konaniami, treba tiež zvažiť, aký účinok by mal výklad smerníc v oblasti práva obchodných spoločností, ktorý som navrhl, vo vnútroštátnych súdnych konaniach.¹⁰⁵ V spojitosti s tým je nevyhnutné na jednej strane pozrieť

101 — Body 67 až 81 týchto návrhov.

102 — V tomto ohľade pozri článok 51 štvrtej smernice a článok 37 siedmej smernice. Pozri tiež články 23 až 27 ôsmej smernice Rady z 10. apríla 1984 o požiadavkách kladených na osoby oprávnené vykonávať povinný audit účtovných dokladov, vychádzajúca z článku 54 ods. 3 písm. g) zmluvy (Ú. v. ES L 126, s. 20, poslednýkrát zmenená a doplnená prílohou XXII Dohody o Európskom hospodárskom priestore, Ú. v. ES L 1, 1994, s. 517). Článok 54 ods. 3 Zmluvy EHS zodpovedá článku 44 ods. 2 ES.

103 — Používajúc jasnejšiu terminológiu ako nemecká jazyková verzia ustanovenia („Maßregeln“), odkazuje napríklad francúzsky text na „sanctions appropriées“, taliansky na „adequate sanzioni“, španielsky na „sanciones apropiadas“, portugalský na „sanções apropriadas“, holandský na „passende sancties“ a anglický na „appropriate penalties“.

104 — Na pojednávaní prokurátor pôsobiaci pri Corte di Appello di Lecce poukázal napríklad na to, že, manažérom podnikov môže byť uložená sankcia zákazu výkonu podnikania alebo povolania iba vo vzťahu k zločinu („*delitto*“).

105 — Pozri s ohľadom na rovnakú otázku moje návrhy vo veci Niselli, už citované v poznámke pod čiarou 36, body 52 až 75.

sa na všeobecnú a všeobecne uznávanú povinnosť vnútroštátnych súdov zabezpečiť účinnosť ustanoveniam práva Spoločenstva, a na druhej strane zväziť hranice uplatňovania smerníc v trestnom konaní a, napokon, zásadu retroaktívneho uplatňovania priaznivejšieho trestno-právneho ustanovenia.

133. V tomto ohľade treba poznamenať toto: je úplne samozrejmé, že do právomoci Súdneho dvora neprináleží vyjadrovať sa k výkladu ústavy členského štátu alebo preskúmať súlad vnútroštátneho zákonného opatrenia s uvedenou ústavou. Je však úlohou Súdneho dvora prostredníctvom svojej judikatúry zabezpečiť jednotnú a účinnú implementáciu práva Spoločenstva vo všetkých členských štátoch. Na uvedený cieľ má Súdny dvor právomoc poskytovať vnútroštátnym súdom právne usmernenie nevyhnutné na to, aby im umožnilo vykladať právo Spoločenstva.

1. Povinnosť vnútroštátnych súdov zabezpečiť účinnosť ustanovení práva Spoločenstva

132. Prinajmenšom v dvoch zo sporov v konaniach vo veciach samých príslušní prokurátori pred príslušnými vnútroštátnymi súdmi tvrdili, že zákonné zmeny a doplnenia zavedené zákonným dekrétom č. 61/02 sú protiústavné.¹⁰⁶ Všetky tri vnútroštátne súdy zvažujú predloženie zákonného dekrétu č. 61/02 talianskemu ústavnému súdu na preskúmanie jeho ústavnosti. Vo svojom uznesení o návrhu na začatie prejudiciálneho konania Tribunale di Milano uvádza, že „konečné rozhodnutie vo veci závisí od rozhodnutia o ústavnosti príslušných vnútroštátnych pravidiel, čo je prináleží Corte Costituzionale“.

134. Podľa ustálenej a dlhodobo zavedenej judikatúry Súdneho dvora sú vnútroštátne súdy povinné uplatňovať právo Spoločenstva a nezohľadniť žiadne ustanovenie vnútroštátneho práva, ktoré môže byť s právom Spoločenstva v rozpore. Toto je logický dôsledok prednosti práva Spoločenstva.¹⁰⁷ V rozsudku vo veci Simmenthal Súdny dvor v tomto ohľade vyslovil, že vnútroštátny súd musí zabezpečiť účinnosť práva Spoločenstva a musí preto „... nezohľadniť akékoľvek ustanovenie vnútroštátneho práva, ktoré s ním môže byť v rozpore, či už predchádza pravidlu práva Spoločenstva alebo po ňom nasleduje...“¹⁰⁸

135. Okrem toho od vnútroštátneho súdu sa požaduje, aby zabezpečil plnú účinnosť práva

106 — V tomto ohľade sa opierajú o článok 3 talianskej ústavy (zásada rovnakého zaobchádzania) a o články 11 a 117 talianskej ústavy (medzinárodné záväzky Talianska, najmä podľa práva Spoločenstva); pozri tiež v tomto ohľade poznámku pod čiarou 34.

107 — Ustálená judikatúra od rozsudku z 15. júla 1964, Costa/ENEL, 6/64, Zb. s. 1141.

108 — Rozsudok z 9. marca 1978, 106/77, Zb. s. 629, body 21 až 23. Pozri tiež rozsudky z 19. júna 1990, Factortame a I., C-213/89, Zb. s. I-2433, bod 20, a z 19. novembra 1991, Francovich a I., C-6/90 a C-9/90, Zb. s. I-5357, bod 32.

Spoločenstva, „ak je to nevyhnutné, odmietnuc *bez akéhokoľvek návrhu účastníkov* uplatnenie akéhokoľvek jemu odporujúceho ustanovenia vnútroštátnej právnej úpravy, dokonca ak je aj prijatá následne a súd nevyhnutne nemusí požadovať alebo očakávať predchádzajúce zrušenie takého ustanovenia zákonodarnými alebo inými ústavnými prostriedkami“.¹⁰⁹

136. Vnútroštátne súdy preto majú povinnosť podľa práva Spoločenstva, a najmä podľa článkov 10 ES a 249 ES ods. 3, zabezpečiť účinnosť ustanovení smerníc v oblasti práva obchodných spoločností v trestných konaniach, v ktorých rozhodujú, pričom na uvedený účel neexistuje žiadna potreba predchádzajúceho rozhodnutia zo strany Corte Costituzionale o tom, či je alebo nie je zákonný dekrét č. 61/02 v súlade s ústavou.

137. Toto všetko samozrejme neznamená, že také vnútroštátne zákonné opatrenie, ako je zákonný dekrét č. 61/02 nemôže *na dôvažok* tiež byť podrobený kontrole ústavnosti, v súlade s príslušnými ustanoveniami vnútroštátneho práva, aby sa vo všeobecnosti určilo, či je v súlade s ústavou a či je platné.

138. No bez ohľadu na to, či sa taká kontrola ústavnosti uskutoční a či zákonný dekrét

č. 61/02 je zlučiteľný s talianskou ústavou alebo nie, vnútroštátne súdy majú povinnosť v tomto konkrétnom prípade, teda v trestnom konaní vedenom pred nimi, *nezohľadniť* uvedený zákonný dekrét *tu a teraz, v rozsahu, v akom* sú nové ustanovenia, ktoré obsahuje v rozpore s právom Spoločenstva. Odpoveď, ktorú Súdny dvor dá na otázky vznesené vnútroštátnymi súdmi, bude záväzná pre všetky vnútroštátne súdy zapojené do sporov vo veciach samých.¹¹⁰ V tomto ohľade treba poznamenať, že výklad Súdneho dvora objašňuje zmysel a rozsah pôsobnosti ustanovení smerníc v oblasti práva obchodných spoločností, ako musia byť alebo by mali byť chápané a uplatňované od času, kedy nadobudli účinnosť.¹¹¹

2. Hranice uplatňovania smerníc v trestnom konaní

139. Obvinení Berlusconi, Adelchi a Dell'Utri a talianska vláda poukazujú na zásadu zákonnosti vo vzťahu k trestnému činu a trestu. Podľa ich tvrdení uvedená zásada znamená, že obvinených nemožno podrobiť, na základe uplatnenia smerníc z oblasti práva obchodných spoločností,

¹⁰⁹ — Rozsudok Simmenthal, už citovaný v poznámke pod čiarou 108, bod 24, kurzívou zvýraznila generálna advokátka. Pozri tiež rozsudky z 8. júna 2000, Carra a i., C-258/98, Zb. s. I-4217, bod 16, a z 18. septembra 2003, Morellato, C-416/00, Zb. s. I-9343, bod 43 a 44.

¹¹⁰ — Rozsudok zo 4. apríla 1968, Milch-, Fett- und Eierkontor, 25/67, Zb. s. 305, body 2 a 3. Pozri tiež rozsudok z 3. februára 1977, Benedetti, 52/76, Zb. s. 163, body 26 a 27, a uznesenie z 5. marca 1986, Wünsche, 69/85, Zb. s. 947, body 13 až 15, podobne stanovisko 1/91, zo 14. decembra 1991, Zb. s. I-6079, bod 61.

¹¹¹ — Rozsudky z 15. novembra 1979, Denkavit Futtermittel, 36/79, Zb. s. 3439, body 16 a 17, a z 27. marca 1980, Salumi a i., 66/79, 127/79 a 128/79, Zb. s. 1237, bod 9; z 22. októbra 1998, IN.CO.GE.'90 a i., C-10/97 až C-22/97, Zb. s. I-6307, bod 23, a z 13. januára 2004, Kühne & Heitz, C-453/00, Zb. s. I-837, bod 21.

trestnému stíhaniu alebo akýmkoľvek sankciám, ktoré dopĺňajú sankcie stanovené v novom článku 2621 a v novom článku 2622 talianskeho občianskeho zákonníka, alebo ktoré sú prísnejšie. Prokurátor pôsobiaci pri Tribunale di Milano, ktorý v konaniach koná, a Komisia zastávajú opačný názor.

15 ods. 1 prvej vete Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach¹¹⁴ a v článku 49 ods. 1 prvej vete Charty základných práv Európskej únie.¹¹⁵ Okrem toho na základe uvedeného pravidla, ktoré tiež zakazuje extenzívny výklad trestnoprávných ustanovení v neprospech dotknutej osoby, výklad vnútroštátneho práva v súlade so smernicami v trestných konaniach podlieha prísny hraniciam.¹¹⁶

a) Zásady rozvinuté v judikatúre

140. Je už ustálenou judikatúrou, že smernica sama osebe a nezávisle od vnútroštátneho zákona členského štátu prijatého s cieľom jej uplatnenia, nemôže mať za účinnok určenie alebo priťaženie na trestnoprávnej zodpovednosti páchatel'ov, ktorí porušujú jej ustanovenia.¹¹²

141. Po prvé uvedené zistenie vyplýva zo zásady zákonnosti vo vzťahu k trestnému činu a trestu (*nullum crimen, nulla poena sine lege*),¹¹³ ktorá je jednou zo všeobecných právnych zásad spoločných ústavným tradíciám členských štátov a navyše je upravená v článku 7 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, v článku

142. Po druhé Súdny dvor postavil pravidlo, že o smernice sa nemožno priamo opierať pre potreby určenia alebo priťaženia na zodpovednosti v trestnom práve na skutočnosti, že smernica nemôže sama osebe spôsobiť vznik povinností voči fyzickým osobám.¹¹⁷

143. Je pravdou, že vo veci Pfeiffer generálny advokát Ruiz-Jarabo Colomer nedávno spochybnil platnosť zásady, že smernica nemôže

112 — Rozsudky z 11. júna 1987, Pretore di Salò, 14/86, Zb. s. 2545, bod 20; z 26. septembra 1996, Arcaro, C-168/95, Zb. s. I-4705, bod 36, a zo 7. januára 2004, X, C-60/02, Zb. s. I-651, bod 61.

113 — Návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Colomer 18. júna 1996 vo veci X (rozsudok z 12. decembra 1996, C-74/95 a C-129/95, Zb. s. I-6609, I-6612, bod 43). Návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Jacobs 24. októbra 1996 vo veci Tombesi a i. (rozsudok už citovaný v poznámke pod čiarou 36, bod 37).

114 — Otvorená na podpis 19. decembra 1996 (UN Treaty Series, zväzok 999, s. 171).

115 — Pozri v tomto ohľade rozsudok z 12. decembra 1996, X (už citovaný v poznámke pod čiarou 113, bod 25 s odkazom na rozsudky Európskeho súdu pre ľudské práva, Kokkinakis z 25. mája 1993: série A č. 260-A, § 52 a S.W./Spojené kráľovstvo a C.R./Spojené kráľovstvo z 22. novembra 1995, série A č. 335-B, §. 35 a 335-C, §. 33. Pozri tiež rozsudok z 10. júla 1984, Kirk, 63/83, Zb. s. 2689, bod 22.

116 — Pozri v tomto ohľade rozsudky z 12. decembra 1996, X, už citovaný v poznámke pod čiarou 113, body 24 a 25; z 8. októbra 1987, Kolpinghuis Nijmegen, 80/86, Zb. s. 3969, bod 13, a Arcaro, už citovaný v poznámke pod čiarou 112, bod 42.

117 — Rozsudky Pretore di Salò, už citovaný v poznámke pod čiarou 112, bod 19; Arcaro, už citovaný v poznámke pod čiarou 112, bod 36, a Daihatsu Deutschland, už citovaný v poznámke pod čiarou 42, bod 24, z ktorých každý odkazuje na rozsudok z 26. februára 1986, Marshall, 152/84, Zb. s. 723, bod 48. Pozri tiež rozsudky Tombesi a i., už citovaný v poznámke pod čiarou 36, bod 42, a z 12. decembra 1996, X, už citovaný v poznámke pod čiarou 113, bod 23.

vytvárať povinnosti pre fyzické osoby v prípadoch zahrňajúcich priame uplatňovanie smernice vo vzťahoch medzi jednotlivcami.¹¹⁸ Sám však poukázal na to, že v trestných konaniach, ktorých účastníkmi sú jednotlivci a štát, sa uplatňujú odlišné kritériá.¹¹⁹ Na záver preto v tomto ohľade ostáva nesporné, že priamy účinok smernice nemôže, prinajmenšom v trestnom konaní, viesť k uloženiu povinností jednotlivcom.

b) Preskúmanie uvedených zásad vo vzťahu k tomuto prípadu

144. Žiaden z dôvodov daných Súdnym dvorom pre obmedzenie účinku smerníc v trestných konaniach nie je v tomto prípade relevantný.

145. Zásada zákonnosti vo vzťahu k trestnému činu a trestu nie je ovplyvnená, keďže zo smerníc v oblasti práva obchodných spoločností by priamo, a preto nezávisle od vnútroštátneho práva prijatého na ich vykonanie, nevyplývala v sporoch vo veciach

samých trestno-právna zodpovednosť.¹²⁰ Ani z článku 10 ES by pre obvinených trestno-právna zodpovednosť priamo nevyplývala. Súlad s článkom 10 ES a s ustanoveniami smerníc v oblasti práva obchodných spoločností jednoducho znamená, že zákonné zmeny a doplnenia zavedené po skutku zákonným dekrétom č. 61/02, ktoré znížili uplatniteľné sankcie a spôsobili, že stíhanie je ťažšie, ak nie celkom nemožné, nesmú, kde je to vhodné, byť zohľadnené. Vnútroštátna právna úprava ako existovala v rozhodnom čase, je však napriek tomu naďalej uplatniteľná. Trestno-právna zodpovednosť obvinených je preto určovaná vnútroštátnou právnou úpravou účinnou v rozhodnom čase, teda pôvodným článkom 2621 talianskeho občianskeho zákonníka.

146. Proti vyššie uvedenému nemožno namietat z toho dôvodu, že keďže trestný čin predtým stanovený v pôvodnom článku 2621 talianskeho občianskeho zákonníka bol zrušený zákonným dekrétom č. 61/02, trestný čin „nezvratne zanikol“ a nemôže byť „oživený“. Preto keďže povinnosť zabezpečiť, aby boli stanovené účinné, primerané a odstrašujúce sankcie stále trvá, právo Spoločenstva je v rozpore s vnútroštátnou právnou úpravou v tom, aby jednoducho zrušila existujúce pravidlá upravujúce sankcie bez toho, aby ich v ten istý okamih nahradila inými účinnými, primeranými a odstrašujúcimi sankciami. Zákaz marenia cieľov smernice¹²¹ sa uplatňuje nielen pred uplynutím lehoty na jej prebratie, ale tiež, a najmä, potom. V dôsledku toho, ak taká

118 — Návrhy zo 6. mája 2003 (rozsudok z 5. októbra 2004, C-397/01 až C-403/01, Zb. s. I-8835. Keďže Súdny dvor zastáva názor, že uvedené veci nastolili otázku týkajúcu sa zásady priameho účinku smerníc medzi jednotlivcami, postúpil konanie veľkej komore a opätovne otvoril ústnu časť konania. Vo svojich druhých návrhoch z 27. apríla 2004 generálny advokát svoje názory potvrdil.

119 — Bod 38 (druhých) návrhov z 27. apríla 2004 vo veci Pfeiffer a i., už citované v poznámke pod čiarou 118.

120 — Pozri v tomto ohľade dôkaz v poznámke pod čiarou 112.

121 — Rozsudky z 18. decembra 1997, Inter-Environnement Wallonie, C-129/96, Zb. s. I-7411, bod 45; z 8. mája 2003, ATRAL, C-14/02, Zb. s. I-4431, bod 58, a z 5. februára 2004, Rieser Internationale Transporte, C-157/02, Zb. s. I-1477, bod 66.

zrušujúca právna úprava, ako je právna úprava obsiahnutá v zákonomnom dekrete č. 61/02 porušuje ustanovenia práva Spoločenstva, *zrušujúca právna úprava musí byť tiež o to viac nezohľadnená v spore vo veci samej*. Ak bola nezohľadnená samotná zrušujúca právna úprava, pôvodný článok 2621 talianskeho občianskeho zákonníka nie je v žiadnom prípade „nezvratne zaniknutý“ a otázka, či môže byť „oživený“ nevystáva.

147. Ak sa však aj predpokladá, že predchádzajúce trestno-právne ustanovenie, teda pôvodný článok 2621 talianskeho občianskeho zákonníka, je teraz zrušený, v žiadnom prípade to neznamena, že uvedené ustanovenie nemožno naďalej uplatňovať na *skutky spáchané pred jeho zrušením*. V skutočnosti je v súlade so zásadou legality vo vzťahu k trestnému činu a trestu (*nullum crimen, nulla poena sine lege*), že na skutok by sa vždy malo vzťahovať ustanovenie trestného práva, ktoré bolo uplatniteľné v čase jeho spáchania. Napríklad je nepravdepodobné, že by ktokolvek vážne spochybňoval pretrvávajúcu uplatniteľnosť skoršieho, priaznivejšieho trestno-právneho ustanovenia, ak zákonodarca odvtedy *zvýšil* relevantné sankcie. Skutočnosť, že spor v týchto konaniach sa za opačných okolností týka uplatniteľnosti pôvodného trestno-právneho ustanovenia v zásade neprináša ani tak otázku, či zásada legality vo vzťahu k trestnému činu a trestu bola rešpektovaná ako skôr, naopak, či možno z uvedenej zásady spraviť *výnimku* v prospech *retroaktívneho* uplatňovania neskoršieho, priaznivejšieho trestno-právneho ustanovenia.¹²²

148. V takom prípade, ako je tento, neexistuje žiadne nebezpečenstvo, že zásada *nullum crimen, nulla poena sine lege* bola porušená. Súdny dvor toto potvrdil v rozsudku vo veci Tombesi.¹²³ V uvedenej veci, „... v rozhodnom čase na základe skutkových okolností prípadov prerokovaných vnútroštátnymi súdmi boli ukladané sankcie podľa vnútroštátneho práva a (vnútroštátne ustanovenia), ktoré spôsobili, že sankcie (podľa vnútroštátneho práva) sa na ne prestali uplatňovať nadobudli účinnosť iba následne. Za uvedených okolností je nevhodné pátrať po takých dôsledkoch, ktoré by mohli vyplývať, pre uplatnenie nariadenia..., zo zásady, že sankcie musia mať riadny právny základ“.

149. Uvedené vyjadrenie je plne uplatniteľné na tento prípad. Vec Tombesi, a nakoniec aj vec Niselli¹²⁴, je vo svojich definujúcich vlastnostiach rovnaká ako táto vec. Ani v tomto prípade ani v uvedenej veci nikto nespochybňuje *zásadu*, že po porušení uplatniteľného práva (právnej úpravy týkajúcej sa nakladania s odpadmi a právnej úpravy týkajúcej sa zverejňovania finančných údajov) sú ukladané sankcie. V tomto prípade a v uvedenej veci ide skôr o zmenu v definícii skutkov, pre ktoré sú uvedené sankcie ukladané. Účinok zmeny vnútroštátneho práva je v tomto prípade a v uvedenej veci ten, že *určité skutky, ktoré predtým podliehali sankcii, sú teraz z postihu sankciou vyňaté*. Napríklad tento prípad sa týka zavedenia nových medzných hodnôt (limitov), pod ktorými je zverejnenie nepravdivých oznámení obchodnej spoločnosti vyňaté z postihu

123 — Už citovaný v poznámke pod čiarou 36, bod 43. Pozri tiež uznesenie vo veci Sacetti, už citované v poznámke pod čiarou 36, bod 26.

124 — Už citovaná v poznámke pod čiarou 36.

122 — Pozri v tomto ohľade bod 154 a nasl. týchto návrhov.

sankciou, zatiaľ čo vec Tombesi a vec Niselli sa týkali novej (a užšej) definície pojmu „odpad“, a teda sankcií uplatniteľných na porušenia právnej úpravy týkajúcej sa nakladania s odpadmi.¹²⁵ Podstatné je to, že aj v tomto prípade aj v uvedenej veci *predmetné skutky v rozhodnom čase podliehali sankciám podľa vnútroštátneho práva*.

150. Okrem toho by som len pre úplnosť poukázala na to, že tento prípad nevyžaduje, aby bolo vnútroštátne právo vykladané takým spôsobom, aby rozšírilo definíciu predmetných trestných činov pre súlad so smernicami, teda potenciálne porušujúc zákaz extenzívneho výkladu v neprospech obvinených. Ako som už uviedla, ak by zákonný dekrét č. 61/02 nebol uplatnený, trestno-právna zodpovednosť by bola určená s odkazom na, najmä, pôvodný článok 2621 talianskeho občianskeho zákonníka, podľa ktorého, podľa informácií od vnútroštátnych súdov, také zverejnenie nepravdivých oznámení obchodnej spoločnosti, ako je to, z ktorého sú obvinení tu obvinení, už v rozhodnom čase bez akejkoľvek pochybnosti podliehalo sankcii. V dôsledku toho právo uplatniteľné v rozhodnom čase nemusí byť v žiadnom prípade predovšetkým extenzívne vykladané, aby bolo uvedené do súladu s ustanoveniami smerníc v oblasti práva obchodných spoločností.

125 — Mimo chodcom na účely porovnateľnosti tejto veci s vecami Tombesi a Niselli, niet žiadneho rozdielu medzi tým, či zákonný dekrét č. 61/02 vykonáva (čiastočne) „*abolitio criminis*“, ako to tvrdí obvinený Dell'Utri, alebo či, na druhej strane, existuje „*legislatívna kontinuita*“ medzi starými a novými trestno-právnymi ustanoveniami, ako to zisťuje Tribunale di Milano vo svojom uznesení o návrhu na začatie prejudiciálneho konania vo veci C-403/02 a ako to tvrdí talianska vláda vo svojich písomných pripomienkach. Dôležité je, že tu aj tam, mal zákonný dekrét na mysli, že určité skutky, ktoré predtým (a v rozhodnom čase) stále podliehali sankcii, sú teraz zo sankcie vyňaté. Argument o „*abolitio criminis*“ a „*legislatívnej kontinuite*“ je čisto akademický.

151. Napokon za okolností týchto vecí neukladajú smernice v oblasti práva obchodných spoločností a článok 10 ES *ako také* jednotlivcom žiadnu povinnosť. V každom prípade otázka, ktoré povinnosti sú uložené jednotlivcovi, musí byť vždy určená s odkazom na právnu úpravu účinnú v čase relevantných skutkov, keďže povinnosti môžu byť ukladané iba vo vzťahu k budúcemu správaniu. Povinnosti (alebo zákazy) nemôžu byť vytvárané alebo pozmenované retroaktívne. Pri ich spáchaní podliehali trestné činy, ktoré sa obvineným v spore vo veci samej kladú za vinu sankcii podľa talianskeho vnútroštátneho práva, najmä pôvodného článku 2621 talianskeho občianskeho zákonníka. V rozhodnom čase sa trestno-právna zodpovednosť určite priamo neodvodzovala zo smerníc alebo z článku 10 ES.

152. Situácia by sa mohla posúdiť inak iba vtedy, ak by skutočnosti tvoriace predmet obvinení nastali *po* prijatí zákonného dekrétu č. 61/02. Ak by zákonný dekrét č. 61/02 nebol zohľadnený vo vzťahu ku skutkom spáchaným *po* jeho prijatí, o uplatnení smernice alebo článku 10 ES by sa mohlo skôr povedať, že vytvárajú povinnosti priamo. V tomto prípade však nemusí byť uvedená možnosť ďalej preskúmaná, pretože, ako už bolo uvedené, všetky trestné činy, ktoré sa obvineným kladú za vinu boli spáchané bez výnimky *pred* prijatím zákonného dekrétu č. 61/02. Obvinení preto nemohli v rozhodnom čase očakávať, že za skutky, z ktorých sú obvinení, by boli ukladané menšie sankcie, ako sú sankcie podľa pôvod-

ného článku 2621 talianskeho občianskeho zákonníka, alebo že by boli z postihu sankciou vyňatí úplne.

153. Zo všetkých uvedených dôvodov zásada zákonnosti vo vzťahu k trestnému činu a trestu v žiadnom prípade nebráni neuplatneniu zákonného dekrétu č. 61/02 v tomto prípade. Zohľadnenie smerníc v oblasti práva obchodných spoločností a článku 10 ES nemá účinok vytvárania povinností pre obvinených, ale nanajvýš má na nich nepriaznivé nepriame dopady. Toto však nezabavuje vnútroštátny súd jeho povinnosti podľa článku 249 ES ods. 3 zabezpečiť účinnosť ustanovení smerníc.¹²⁶

3. Retroaktívne uplatňovanie priaznivejšieho trestno-právneho ustanovenia

154. Obvinení Berlusconi a Dell'Utri a talianska vláda však zastávajú názor, že nový článok 2621 a nový článok 2622 talianskeho občianskeho zákonníka ako priaznivejšie trestno-právne ustanovenia musia byť v každom prípade uplatňované retroaktívne v spore vo veci samej. Prokurátor pôsobiaci pri Tribunale di Milano a Komisia zastávajú opačný názor.

155. Vo svojej predchádzajúcej judikatúre považoval Súdny dvor problém retroaktívnej uplatniteľnosti priaznivejších trestno-právnych ustanovení za otázku vnútroštátneho práva, ktorá musí byť rozhodnutá relevantným vnútroštátnym súdom.¹²⁷ Napríklad vo veci Allain¹²⁸ uznal, že správanie, ktoré pôvodne bolo v rozpore s právom Spoločenstva, a preto bolo trestné podľa vnútroštátneho práva, môže byť opätovne posúdené v súlade s vnútroštátnymi procesnými zásadami (najmä zásadou retroaktívneho uplatňovania priaznivejšieho trestno-právneho ustanovenia), keď následne došlo k zmene skutkových okolností a zákona.

156. Zásada retroaktívneho uplatňovania priaznivejšieho trestno-právneho ustanovenia je však nielen zavedená vo vnútroštátnych právnych systémoch takmer všetkých 25 členských štátov,¹²⁹ ale je tiež medzinárodne uznávaná.¹³⁰ Okrem toho je už nejaký čas časťou sekundárneho práva Spoločenstva napríklad v pravidlách

127 — Pozri rozsudok Allain, bod 12, uznesenie Sacetti a Frediani, bod 26 a rozsudok Tombesi a i., body 42 a 43, všetky už citované v poznámke pod čiarou 36. Obdobne pozri tiež rozsudky z 23. februára 1995, Boredessa a i., C-358/93 a C-416/93, Zb. s. I-361, bod 9; zo 14. decembra 1995, Sanz de Lera a i., C-163/94, C-165/94 a C-250/94, Zb. s. I-4821, bod 14; z 29. februára 1996, Skanavi a Chrysanthakopoulos, C-193/94, Zb. s. I-929, bod 17, a z 29. októbra 1998, Awoyemi, C-230/97, Zb. s. I-6781, bod 38. Pozri tiež návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Jacobs vo veci Tombesi a i., už citované v poznámke pod čiarou 36, bod 35.

128 — Rozsudok už citovaný v poznámke pod čiarou 36.

129 — V Taliansku je napríklad uvedená zásada upravená v článku 2 ods. 3 Codice Penale (trestný zákon) a v Nemecku v článku 2 ods. 3 Strafgesetzbuch (trestný zákon). Pokiaľ som sa mohla uistiť, uvedená zásada nie je uznávaná iba v Írsku a Spojenom kráľovstve.

130 — Pozri napríklad článok 15 ods. 1 tretiu vetu Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach.

126 — Pozri rozsudok Wells, už citovaný v poznámke pod čiarou 62, bod 57, a moje návrhy z 29. januára 2004 vo veci Waddenvereniging a Vogelbescherming-vereniging (rozsudok zo 7. septembra 2004, bod 146 a nasl.).

o administratívno-právnych sankciách za nezrovnalosti zasahujúce do finančných záujmov Spoločenstva.¹³¹ Uvedená zásada bola tiež zahrnutá do článku 49 ods. 1 tretej vety Charty základných práv Európskej únie.

157. Z uvedeného vyplýva, že túto zásadu netreba v žiadnom prípade považovať za čisto vnútroštátnu právnu zásadu, ale tiež za všeobecnú právnu zásadu práva Spoločenstva,¹³² ktorú musí vnútroštátny súd v zásade vziať do úvahy pri uplatňovaní vnútroštátneho práva prijateľného na prebratie smerníc v oblasti práva obchodných spoločností.¹³³

158. Napriek tomu uvedený záver nerieši otázku, či priaznivejšie trestno-právne ustanovenia musia byť uplatňované retroaktívne, dokonca aj *keď sú v rozpore s právom Spoločenstva*. Inými slovami, uplatňujú sa také ustanovenia, ako je nový článok 2621 a nový článok 2622 talianskeho občianskeho zákonníka retroaktívne na skutky spáchané pred ich prijatím, dokonca aj keď porušujú smernice v oblasti práva obchodných spoločností? Na účely zodpovedania uvedenej otázky je vhodné pozrieť sa bližšie na pozadie

retroaktívneho uplatňovania priaznivejších trestno-právnych ustanovení.

159. Uplatnenie neskorších, priaznivejších, trestno-právnych ustanovení predstavuje výnimku z vyššieuvedenej základnej zásady zákonnosti vo vzťahu k trestnému činu a trestu (*nullum crimen, nulla poena sine lege*), keďže zahŕňa retroaktívne uplatnenie iného ustanovenia, ako je ustanovenie, ktoré bolo účinné v rozhodnom čase.

160. Uvedená výnimka je v konečnom dôsledku založená na ohľade k spravodlivosti, ktorý nemôže mať rovnako vysoké postavenie ako napríklad základ pre uplatnenie zásady zákonnosti vo vzťahu k trestnému činu a trestu, teda zásada právnej istoty, ktorá sama vyplýva zo zásady panstva práva. V súlade s tým, dokonca aj vo väčšine vnútroštátnych právnych systémov, nemá zásada retroaktívneho uplatňovania priaznivejších trestno-právnych ustanovení ústavný status, ale je zavedená iba v bežnom práve. Okrem toho sama nie zriedkavo podlieha obmedzeniam, napríklad v prípadoch, keď bola trestno-právna zodpovednosť za skutok založená na ustanovení, uplatňovanie ktorého bolo od samého začiatku časovo obmedzené.¹³⁴

131 — Pozri článok 2 ods. 2 nariadenia č. 2988/95 a v tomto ohľade rozsudok z 1. júla 2004, Gerken, C-295/02, Zb. s. I-6369, body 52 až 58.

132 — Otázku, či je táto zásada zásadou práva Spoločenstva, nastolil generálny advokát Fennelly vo svojich návrhoch zo 7. marca 1996 vo veci Allain, rozsudok už citovaný v poznámke pod čiarou 36, Zb. s. I-4633, bod 43, ale v konečnom dôsledku zostala nezodpovedaná. Generálny advokát Léger vo svojich návrhoch zo 16. júla 1998 vo veci Awovemi, rozsudok už citovaný v poznámke pod čiarou 127, Zb. s. I-6784, body 31 a 32, uzavrel, s poukázaním na skoršiu judikatúru, že nie je.

133 — O povinnosti dodržiavať všeobecné zásady práva Spoločenstva pozri okrem iného rozsudok z 26. októbra 1995, Siesse, C-36/94, Zb. s. I-3573, bod 21.

134 — V Taliansku je napríklad retroaktívnemu uplatňovaniu priaznivejšieho, trestno-právneho ustanovenia zabránené vtedy, keď bol už vydaný konečný rozsudok, alebo keď je právna úprava, o ktorú ide, ustanovením upravujúcim výnimku alebo ustanovením, ktorého uplatňovanie je obmedzené v čase (článok 2 ods. 3 a 4 talianskeho trestného zákona). Okrem toho Komisia poukazuje na rozsudok č. 51 Corte Costituzionale (taliansky ústavný súd) z 19./22. februára 1985, podľa ktorého zásada retroaktívneho uplatňovania priaznivejšieho trestno-právneho ustanovenia sa nevzťahuje na Decreto Legge (zákonný dekrét), ktorý nebol zmenený na zákon parlamentom po jeho prijatí, a preto stratil so spätnou účinnosťou svoju platnosť; pozri tiež v tomto ohľade článok 77 ods. 3 talianskej ústavy.

161. Retroaktívne uplatňovanie priaznivejších trestno-právnych ustanovení je založené na úvahe, že obvinený by nemal byť trestaný za správanie, ktoré, podľa (upraveného) názoru zákonodarcu, v čase trestného konania už nie je viac trestné. Úmyslom teda je, aby obvinený ťažil z výhody upraveného posúdenia zákonodarcu. Toto zabezpečuje najmä súdržnosť právneho systému. Retroaktívne uplatňovanie priaznivejšieho trestno-právneho ustanovenia tiež berie do úvahy skutočnosť, že ciele generálnej a individuálnej trestnej prevencie sledované prostredníctvom trestu sa prestávajú uplatňovať, len čo sa za predmetné správanie už neukladá sankcia.

162. V prípade týkajúceho sa práva Spoločenstva je však retroaktívne uplatňovanie priaznivejšieho trestno-právneho ustanovenia opodstatnené, iba keď je zachovaná prednosť práva Spoločenstva teda, keď sú tiež vzaté do úvahy hodnotové súdy zákonodarcu Spoločenstva a (upravený) názor vnútroštátneho zákonodarcu je v súlade s ustanoveniami upravenými zákonodarcom Spoločenstva. Nevidím dôvod, prečo by mal obvinený retroaktívne ťažiť z revidovaného posúdenia trestnosti jeho správania zo strany vnútroštátneho zákonodarcu, keď je uvedené posúdenie v rozpore s nezmenenými ustanoveniami práva Spoločenstva.¹³⁵

135 — Nebolo by to tak ak by bola situácia opačná, teda, ak by bolo trestno-právne ustanovenie účinné v rozhodnom čase priaznivejšie, alebo ak by nebola v rozhodnom čase uplatniteľná vôbec žiadna sankcia. Za uvedených okolností uplatnenie priaznivejšieho trestno-právneho ustanovenia nie je výnimkou zo základnej ústavnej zásady zákonnosti vo vzťahu k trestnému činu a trestu, ale jednoducho jej uplatnením. Kde je to tak, priaznivejšie trestno-právne ustanovenie alebo výnimka zo sankcie musia byť uplatňované, dokonca aj vtedy, ak vnútroštátna právna úprava účinná v rozhodnom čase porušila právo Spoločenstva.

163. Ak vnútroštátny zákonodarca porušuje ustanovenia práva Spoločenstva, keď prijíma nové, priaznivejšie trestno-právne ustanovenie, nijako nenapomáha vytváraniu súdržnejšej uplatniteľnej právnej úpravy, ale skôr ohrozuje jednotnosť právneho systému. Za takých okolností neexistuje žiaden dôvod na uskutočnenie výnimky z takej základnej ústavnej zásady, ako je zákonnosť vo vzťahu k trestnému činu a trestu. Naopak zachovanie súdržnosti právneho systému vyžaduje, aby sa zabezpečila účinnosť ustanovení práva Spoločenstva, ktoré majú prednosť pred vnútroštátnym právom.

164. Je tu tiež samozrejme prítomný fakt, že ciele generálnej a individuálnej trestnej prevencie sledované trestom neprestávajú byť relevantné, keď samotný vnútroštátny zákonodarca zastáva názor, že určitá forma správania má byť vyňatá z postihu trestom, zatiaľ čo za rovnaké správanie právo Spoločenstva naďalej požaduje ustanovenie účinných, primeraných a odstrašujúcich sankcií.

165. V rozsahu, v akom je vnútroštátna právna úprava nezlučiteľná s právom Spoločenstva, zostávajú preto vnútroštátne súdy viazané povinnosťou zabezpečiť účinnosť ustanoveniam smerníc práva Spoločenstva nezohľadnením takej vnútroštátnej právnej úpravy, aj ak vnútroštátna právna úprava pozostáva z priaznivejších trestno-právnych ustanovení. Uvedené by mohlo byť vhodne zhrnuté tak, že následne prijaté trestno-právne ustanovenie, ktoré je v rozpore s právom Spoločenstva, nepredstavuje *uplatniteľné* priaznivejšie trestno-právne ustanovenie.

166. Situácia by naozaj nemohla byť iná, ak by bola zásada retroaktívneho uplatňovania priaznivejšieho trestno-právneho ustanovenia považovaná — v rozpore s tu vyjadreným názorom¹³⁶ — nie za zásadu práva Spoločenstva, ale za otázku vnútroštátneho práva samotného. Právo Spoločenstva stanovuje hranice právomoci členských štátov dokonca aj pri uplatňovaní vnútroštátnych ustanovení.¹³⁷ Z prednosti práva Spoločenstva vyplýva, že v nimi vedených konaniach musia vnútroštátne sudy rešpektovať právo Spoločenstva a najmä ustanovenia a zásady upravené zákonodarcom Spoločenstva v smerniciach v oblasti práva obchodných spoločností.¹³⁸

168. Dokonca ani zistenia Súdneho dvora v rozsudku vo veci Allain¹³⁹ nebránia tomuto názoru. Na rozdiel od tejto veci sa vo veci Allain skutkový rámec a rámec *práva Spoločenstva* následne zmenil v prospech obvineného. Situácia je podobná vo veciach Awoyemi a Skanavi a Chryssanthakopoulos, kde to opäť bolo *právo Spoločenstva*, ktoré sa medziasom zmenilo.¹⁴⁰ Také situácie nemôžu preto byť porovnávané so situáciou, kde sú následne zavedené *vnútroštátne* pravidlá, ktoré sú v prospech obvineného, *ale sú v rozpore s právom Spoločenstva*.

4. Predbežný záver

167. V dôsledku toho retroaktívne uplatnenie priaznivejších trestno-právnych ustanovení upravených vnútroštátnym právom nesmie ohroziť účinné uplatňovanie smerníc v oblasti práva obchodných spoločností jednotným spôsobom vo všetkých členských štátoch. Za žiadnych okolností nesmie byť dôsledkom takého retroaktívneho uplatňovania skutočnosť, že správanie, ktoré bolo trestné v rozhodnom čase je, v rozpore s ustanoveniami práva Spoločenstva, retroaktívne beztrestné.

169. Preto treba dospieť k záveru, že súd členského štátu je povinný zabezpečiť účinnosť ustanovení smernice bez toho, aby sa predtým obrátil na vnútroštátny ústavný súd, nezohľadnením priaznivejšieho trestno-právneho ustanovenia prijatého po skutkovej okolnosti, v rozsahu, v akom je uvedené ustanovenie nezlučiteľné so smernicou.

136 — Body 156 a 157 týchto návrhov.

137 — Vo vzťahu k trestnému právu a trestnému právu procesnému je táto myšlienka vyjadrená napríklad v rozsudkoch z 2. februára 1989, Cowan, 186/87, Zb. s. 195, bod 19, a z 24. novembra 1998, Bickel a Franz, C-274/96, Zb. s. I-7637, bod 17.

138 — O povinnosti zabezpečiť uplatňovanie a praktickú účinnosť práva Spoločenstva pozri tiež body 88 a 134 až 136 týchto návrhov.

139 — Už citovaný v poznámke pod čiarou 36.

140 — Rozsudky už citované v poznámke pod čiarou 127.

V — Návrh

170. Vzhľadom na predchádzajúce úvahy navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na prejudiciálne otázky položené Tribunale di Milano a Corte di Appello di Lecce takto:

1. Prvá zarážka článku 6 prvej smernice Rady 68/151/EHS z 9. marca 1968, v spojení s článkom 2 ods. 3 a článkom 47 ods. 1 prvým pododsekom štvrtej smernice Rady 78/660/EHS z 25. júla 1978 a článkom 10 ES, vyžaduje od členských štátov, aby stanovili primerané sankcie nielen v prípade, že ročné účtovné závierky nie sú zverejnené, ale tiež v prípade, že sú zverejnené podstatne nepravdivé ročné účtovné závierky.
2. Sankcie sú vhodné v zmysle článku 6 prvej smernice, keď sú účinné, primerané a odstrašujúce. V tomto ohľade treba pripisovať osobitnú dôležitosť nielen záujmom spoločníkov a veriteľov, ale tiež záujmom iných tretích osôb a ochrane ich dôvery v pravdivý obraz aktív, pasív, finančnej situácie a zisku alebo straty spoločnosti. Otázku, či ustanovenie vnútroštátneho práva obsahuje účinnú, primeranú a odstrašujúcu sankciu, treba preskúmať s poukázaním na úlohu uvedeného ustanovenia v právnom poriadku ako celku, vrátane postupu a osobitných čít konania pred rozličnými vnútroštátnymi orgánmi, v každom tom prípade, keď uvedená otázka vyvstáva.

3. S prvou zarážkou článku 6 prvej smernice, v spojení s článkom 2 ods. 3 a článkom 47 ods. 1 prvým pododsekom štvrtej smernice nie je v rozpore vnútroštátna právna úprava, podľa ktorej je trestno-právna zodpovednosť za zverejnenie nepravdivých dokumentov týkajúcich sa obchodnej spoločnosti vylúčená, keď predmetný skutok neskresľuje v značnom rozsahu obraz o zisku alebo strate, aktívach, pasívach a finančnej situácii obchodnej spoločnosti v rámci skupiny, iba ak by bol skutok vykonaný úmyselne a s úmyslom uviesť do omylu alebo zabezpečiť majetkový prospech.

S uvedenými ustanoveniami je však v rozpore vnútroštátna právna úprava, podľa ktorej je trestno-právna zodpovednosť za zverejnenie nepravdivých dokumentov obchodnej spoločnosti vylúčená vždy vtedy, keď nepravdivé vyhlásenia alebo opomenutia vyúsťujú do skreslenia, ktoré sa od správnej hodnoty nelíši o viac ako určité percento a ktorá nijako neupravuje preskúmanie všetkých okolností každého jednotlivého prípadu.

4. S prvou zarážkou článku 6 prvej smernice, v spojení s článkom 2 ods. 3 a článkom 47 ods. 1 prvým pododsekom štvrtej smernice sú v rozpore pravidlá o premlčacích lehotách, na základe ktorých je pravdepodobné, že stanovené sankcie budú uložené v skutočnosti iba zriedkavo, ak vôbec.
5. S prvou zarážkou článku 6 prvej smernice, v spojení s článkom 2 ods. 3 a článkom 47 ods. 1 prvým pododsekom štvrtej smernice nie je v rozpore vnútroštátna právna úprava, podľa ktorej sankcie na ochranu finančných záujmov určitých osôb môžu byť spravidla uložené iba na základe oznámenia o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin podaného poškodeným. Toto však predpokladá, že existuje tiež všeobecná právna úprava stanovujúca účinné, primerané a odstrašujúce sankcie na ochranu záujmov tretích osôb, ktoré sú uplatniteľné nezávisle od akejkoľvek finančnej straty a ktoré môžu byť uložené z úradnej povinnosti.

6. Článok 38 ods. 6, v spojení s článkom 38 ods. 1 a článkom 16 ods. 3 siedmej smernice Rady 83/349/EHS z 13. júna 1983, ktorý sa uplatňuje na konsolidované účtovné závierky, treba vykladať obdobne.
7. Súd členského štátu je povinný zabezpečiť účinnosť ustanovení smernice bez toho, aby sa predtým obrátil na vnútroštátny ústavný súd, nezohľadnením priaznivejšieho trestno-právneho ustanovenia prijatého po skutkovej okolnosti, v rozsahu, v akom je uvedené ustanovenie nezlučiteľné so smernicou.